

બનામે યજ્ઞાન

⇒ જિંદગીનું યજ્ઞ યજ્ઞર મં ⇒

યાને

પડતી ચઢતી.

(એક 'કલ્પિત' રસોલી વાર્તા.)

રચનાર

'PERSIAN ROSE.'

તે

સોહરાબ શેહેરીયાર ખો. ધરાની.

મુ.ખ્ય.

ઈંગ્લીશ એન્ડ ગુજરાતી બોય પ્રીટીંગ પ્રેસ.

ચલ્લેખ ૧૨૭૪—ઈસવી ૧૯૦૪.

કીંમત ફક્ત ૬ આના.

પોસ્ટેજ ૧ આનો વધુ.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૦૩૧

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ દુર્ગીયાઈ ૨૧૪૨

વિષય ૬-૩

દીખાઓ.

મારા પ્રીય વાંચક હું અરજ કરું છું કે મારી આ વાર્તા રચવાની પહેલ પહેલીજ કાશીશ છે, માટે તેમાં કાંઈપણ ખામી या ભાષાનું ખુન થયું હોય તેને માટે હું દરગુજર ચાહું છું એ ખામી વગરની હોય એમ કહેવાને હું આંચકી ખાંડ છું; કારણ કે “મોટા મોટા અને ભક્ષા ભક્ષા લખનારાઓ” ભૂલ કરે તો હું એક વિદ્યાર્થી કેમ ભૂલ કરી ન શકું? “માણસ ભૂલને પાત્ર છે.” એક વખત માણસ ઠોકરખાગે નહીં તો તેની આંખ ઉઘડે નહીં. આવી ભૂલો આશીરવાદ સમાન છે. ભૂલવીનાનું માણસજ કેવું?

આ વાર્તા તદ્દનજ ‘કલ્પીત’ છે અને મેં મારી કલ્પનાઓથી ઉપગ્રવી કાઢી છે, અને તેમાં કાંઈ પણ માણસની મદદ લાધી નથી, એ મારા દુરસુદનાં વખતને આભારી છે.

આ વાર્તામાં—જેમ ખીજ ‘લખનારાઓ’ સ્ત્રીને વાસ્તે તેણી શબ્દ વાપરે છે તે ઘણાં ખરાં બધાઓજ તેમ કરે છે—મેં ‘તેણી’ શબ્દ વાપર્યો નથી. ‘તે’ શબ્દજ વાપર્યોછ. આ ‘તેણી’ ને વાસ્તે મારા સાંભળવામાં આવ્યું છે કે ‘તેણી’ શબ્દ ના વાપરે તે પારસી—ગુજરાતી છે, જસ ‘તે’ શબ્દજ વાપરે, તેજ કારણથી મેં ‘તેણી’ ને બદલે ‘તે’ વાપર્યો છે. પણ કામજીલેવા છતાં ‘એ’ ઠેકાણે ‘તેણી’ વપરાયો છે તે માત્ર ભૂલ થઈ છે માટે દરગુજર ચાહું છું. તેણીને બદલે એ ‘એ’ ઠેકાણે તે વાંચવું આ તેણી અને તે ના ફરકને વાસ્તે કાંઈ લખનાર મને સમજાવશે કે તેણી વાપરવું કે તે વાપરવું તો હું તે સાહેબનો મોટો ઊપકારી થઈશ, “લખનારે” મેહેરખાની કરી બરોબર સુચવવું.

હું “દુન્યાઈ ચક્રર” વીષે એટલું જણાવવા માંગુ છું કે કેટલાંક માણસો એમ સમજે છે કે મોટી દોલત, મોટું માન, અને મોટો દરજ્જો હમેશાં કાયમ રહેછે, પણ નહીં તે વિચારવું બીલકૂલ ગલત છે. મોટી દોલત એક ક્ષણમાં આ દુન્યાના ફેરવાથી ધુળ મળી જાયછે, મોટું માન એક પળમાં નાબુદ થાયછે અને મોટો દરજ્જો કાંઈ હમેશા કાયમ રહેતો નથી, તે એક ક્ષણમાં નાબુદ થાયછે.

દીબાચો.

આ વાર્તાના નાયક ‘રૂશતીમ’ પર તેનું નસીબ રહે છે તે ખી-
ચારાને મોટો દરજ્જો, મોટું માન અને મોટી દોલત હોવા છતાં પોતાના
નશીબના ચક્કરને તાબે થઈ કેવી રીતે પોતાની અતી ંહાલી મોહરદાર અને
એ નાનુક બાળકોને લઈ કેવું રખડવું પડે છે, અને નાયક ‘ગુરગીન’
અને ભાઈ ‘અરદેશીર’ ને પણ કેવી આફતો અને કેવા માન મરતબાઓ
મળે છે, કેવો ગુરગીન હાડમાડ થાએ છે તે પૈસાથી કેટલો મગર બની ભાઈ
ને ધીક્કારી જતો રહે છે, અને તેને તેથી શું શું ખમવું પડે છે, અને અરદેશીર
ગરીબ હોવા છતાં કેવો ચકાયક શાહ બને છે તેનો અછછો ખ્યાલ આ નાન-
કડી ચોપડીમાં સમાવવામાં આવ્યો છે. ખંત, ધીરજ અને ખીલકૂલ મગર
નહીં કરનારાનું શું થાય છે તે વાંચવાથી માલમ પડે છે.

ગુરગીન મગર કરી, પૈસાપર—મગર થઈ પછવાડેથી કેવો પસ-
તાય છે તે ઉપરથી જોવાનું અને સમજવાનું છે.

અને પ્રીય વાંચક હવે હું એટલું માંગી લઉં છું કે તારે આખી ચોપડી
વાંચ્યા વગર અભીપ્રાય આપવો નહીં, ને પાછું માંગીલઉં છું કે ભુલ દરગુજર
કરવી.

મુખ્ય ભૂલ
તેણી; વાંચક બહાલા વાંચક! હશે.
સુધારો
તે _____ હોશે.

{ નોવેમ્બર
૧૯૦૪.

“ PERSIAN ROSE.”

 મેહરબાની કરી પાછલા પુઠાના માહેલા ભાગ ઉપર જ્યાં
“ જપાવાની છે ” એ શબ્દોવાલી જાહેર ખબર છે ત્યાં ધ્યાન પુગાડશે.

૧૦૩૧

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-સંગ્રહ

૪-૩૩ ખનામે—ચઝદાન.

દુન્યાઈ ચક્કર

યાને

પડતી ચઢતી.

(એક ‘કલપીત’ રસીલી વાર્તા.)

કર્તા

“ PERSIAN ROSE. ”

તં

સોહરાબ શેહરીયાર ખો. તાફતી.

પ્રકરણ—૧ લું.

તે એક સુંદર સહવાર હતી—તે એટલી તો સુંદર હતી કે સુંદર રંગબેરંગી પંખીઓ, બુલબુલો, મેના, કાબેર, પોપટ અને ચલ્યાંઓ સહવારની ખુશનુમાં પવનની લહેકથી ખુશ થઈ મજલ ભોગવતાં તે કીરતારની પાક બંદગીમાં મશગૂલ હતાં. આકાશ ખુલ્લું હતું. આફતાબ તે જગ્યાને વધારે ખુશનુમાં ને તેજદાર બનાવવા પોતાનું ઝમકદાર ખુબ્બર સર, ઝમકથી બહાર ખેંચતો હતો. તે સુંદર પંખીઓ પોતાના હલકદાર અને મધુર આવાજોથી બંદગી કરતાં આસપાસની હવાને જાણે ભરી નાંખતાં હતાં. બાગમાંનાં સુંદર ઝાડો પોતાનાં સ્વાદીષ્ટ ફળોથી જાણે લચી પડતાં હતાં અને ફુલોથી ચીકાર થયલાં ઝાડો અને વેલાઓ પાસેના બંગલા અને ઝુપડાંપર જાણે તેને રળીયામણા બનાવા પડ્યાં હતાં, અને તરેહતરેહનાં સુશોભીત, ખુશખોદાર, સુગંધી રળીયામણાં ફુલોથી ઢંકાઈ ગયલા બંગલાના આંખને તાજગી આપનારા બાગો ઉપર પડેલાં મોટાં ઝાકળના દીપાંઓ ચલકતાં સુંદર મોટાં મોતીની મુઆફક ચકચકીત દીસતા લટકતાં હતાં.

આવી એક પુશનુમાં સહવારે દીલ્હી શહેરમાં આવેલા એક વીશાળ બાગવાલા મોટાં મકાનના બાગમાં એક બાંક ઉપર દ્વૈર્ઘ એક ગયર જવાન વિચારનાં વમળમાં સપડાઈ હાથમાં એક નાળુક ગુલાબનું પૂલ લઈ તેને બાણે ચોરીમેરી નાંખતો હતો. પણ તરત તે વિચારમાંથી બીદાર થઈ પોતાના હાથમાંના ગુલાબને મરડી નાંખતો બંધ પડી તેને તેણે પોતાની બાળુમાં મુક્યો. પાછો વિચારમાં લીન થઈ પડ્યો. તેની પાસે બાગમાં ફુંવારો હતો હતો જે પવનના સપાટાથી તેમાંનું પાણી તે જવાન પર પડતું, તેનું પણ તેને બાણુ ન હતું. આપણે આ જવાનને અહીંયાં તેના વીચારમાં મશગુલ થયેલા છોડી જરા તેની હાલત અને તેની આ-જબ લેવામાં પડીએ.

તે જવાન આશરે પચીસ વરસનો છે. તેનું નામ અરદેશીર છે અરદેશીર એક ધરિનના શાહના વડા વઝીરનો પુત્ર થાય છે. પણ જમાનાના ચક્રરથી તેના બાપની પદવી ગઈ અને તે ગરીબ હાલતમાં આવી પડ્યો. અહીંયાં આપણે અરદેશીરના બાપની પદવી જવાનું કારણ શું છે તે જરા તપાસીએ. રશતીમ (અરદેશીરનો બાપ) એક ગરીબ હાલતમાં આવી પડેલા બાગ્યાનનો પુત્ર થાય છે. રશતીમ જ્યારે વીસ વર્ષની ભરજવાનીમાં હતો ત્યારે કોઈ કામને સાર એક દીવસે ધરિનનાં જંગલમાંથી પસાર થઈ બીજાં ગામમાં જવાની બાહેશ રાખતો હતો. તેજ દીવસે ધરિનના નામવર શાહે શીકારગાહમાં જવાની પોતાના રસાલાની બાહેશ દેખાડી. તે રોજ “જમશેદી નવરઝ”નો હતો. શાહ પોતાના રસાલાને સાથે જંગલો પસાર કરતો ઘણાક શીકારો કરતો આગળ ધસ્યો જતો હતો. એમ એક જંગલથી બીજું જંગલ કૂદાવતો શાહ પોતાના રસાલાથી છુટો પડી ઘણાક માઈલ દૂર ગયો હતો. એવામાં એક ઝાડીમાંથી હરણ નીકળી આવ્યું. શાહે તે હરણને દીઠું. તેણે એક તીર છોડ્યો તે હરણને ઈજા કર્યા વગર ઘણે દૂર જઈ પડ્યો. શાહે હરણની પુઠ મુકી નહીં. એક ગીચ ઝાડી આગળ આવી લાગતા શાહનો ઘોડો એકાએક દોડતો અટક્યો. એવામાં સામેથી એક જળરદસ્ત મોટો સીંહ ધુરકતે સામે ધસી આવ્યો. શાહે પોતાનું કામઠું હાથમાં લઈ એક તીર છોડ્યો સીંહે ઉછાળો માર્યો ને તે તીર તેને ઈજા કર્યા વગર સડસડાત પસાર થઈ ગયો. બીજે તીર, અને તેની નેમ ચુકી, તે પણ તે જંગલનાં શાહનશાહને નુકસાન કીધા વગર પસાર થઈ ગયો. ત્રીજી વર્ષત જેવો શાહ તીર મારવા બચ્છ કે તેના હાથમાંનું કામઠું છટક્યું અને બોંયપર પડ્યું. તરતજ સીંહે કુદકો મારી ઘોડાની ગરદન પકડી, જેથી શાહ બોંય ઉપર

પકડાયો. તે જનનવરે ઘોડાને છોડી શાહ ઉપર ઉછાળો માર્યો. એક પણ ને શાહની જીંદગી જોખમમાં આવી પડી હતે પણ બીજીજ પણ ઝાડીમાંથી કાઠ બહાદુર જવાન હાથમાં એક તેજી શમશીર સાથે નીકળી આવ્યો. તેણે તરત એક ઝરખ મારી તે જંગળના રાજના સરના બેટુકડા કરી નાંખ્યા, સીંહ એક ઘરાડ મારી જમીનદોસ્ત થઈ મુંડું થઈ પડ્યો. શાહે તરત ઉઠી પોતાના જનન અંગવાનરનો હાથ પકડી ચુમ્યો. અએ જવાન તું કીયા બહાદુર માયાપનો પુત્ર થાય ?” શાહે ઝોજરખાહીથી પુછ્યું “તારું મુઆરક નામ શું ?”

“શાહ, હું એક મુક્લીસ આગળાનનો બેટો થાઉં છું, મારું નામ “રશતીમ છે.” તે જવાને ઉત્તર આપ્યો, “આ તરફ જંગળમાં હું એક ફળની શોધમાં જતો હતો તેટલાં એક મોટી ગર્જના થતી મેં સાંભળી. તે આવાજની દીશાએ હું આવ્યો, ને તમે નામવર બુલંદીવાલા શાહને એક અતી વીકાળ સીંહના પંજ તળે દીઠો, ને તરત મારી પાસે બયને વખતે કામ લાગે તે શમશીર બહાર ખેંચી કહાડી ને ઝરખ તે સીંહના સર ઉપર માર્યો જે પછીનો અહેવાલ તમે નામવરને પુરતો રોશન છે.”

આ પછી ખુશી થઈને શાહ તેને સાથે મેહેલમાં તેડી ગયો. ત્યાં તેનાં માયાપને બોલાવી એક અલાહેદા અંગળામાં તેઓને રાખ્યાં ને “રશતીમ” ને પોતાની દરબારમાં વઝીરનો મોટો ઓધ્યો આપ્યો. થોડા મહીના પછી શાહે પોતાની અતી ખુશસુરત બેટી સાથે રશતમની શાદી કરી આપી. રશતમ પોતાના શાહને દરેક રીતે ખુશ કરતો હતો. બે વર્ષ વીતી ગયાં. એ અરસામાં શાહજદીએ (રશતમની ઘણીઆણીએ) એક ખુશસુરત બેટાનો જન્મ આપ્યો, જેનું નામ શાહે “ગુરગીન” રાખ્યું આ ગુરગીન ત્રણ વર્ષનો થયો, ત્યારે શાહજદીએ એક બીજા બેટાની નવાજેશ રશતમને કરી જેનું નામ “અરદેશીર” રાખવામાં આવ્યું. વઝીર પોતાનાં ફરજદોથી અતી ખુશ બન્યો. રફતે રફતે ગુરગીન અને અરદેશીર પોતાના પીદરની ખાહેશથી લડાયક કેળવણી લેવા લાગ્યા. બેઉ જવાનો અછી દરેક જાતની કેળવણી શીખ્યા જતા હતા. આ પછી નવ વર્ષ વીતી ગયાં. હવે વઝીરની દરેક દરબારીઓ અદેખાઈ કરવા લાગા કારણ કે તેની મોટાઈ તેઓનાથી દેખાઈ શકાઈ નહીં અને દરેક વાતમાં તેને વિષે શાહના કાન બંધેયા. એક દીવસે શાહ દરબાર ભરી બેઠો હતો ત્યારે તેને રશતીમને ત્યાં દીઠા નહીં, જથી શાહે એક સીપાઈને તેણે ધરે બોલાવા મોકલ્યો. સીપાઈ—જવાબ.

લાગ્યો કે, શાહનદી ધરમાં હતાં તેવણને પુછ્યું તો તેવણે જણાવ્યું કે, નામવર વઝીર કાંઈ કામસર બહાર ગયલા હતા. શાહના કાન બંભે-રાયલા હોવાથી અને રશતીમની કોઈ કોઈ વખતની ગેરહાજરીથી એક-દમ ચીરડાઈ એક ઢંઢેરો શહેરમાં ફેરવવા કહ્યો, કે નામવર શાહે આજથી પોતાના વઝીર રશતીમને વઝીરના ઓધધા ઉપરથી બરતરફ કીધો, ને શાહે પોતાની દીકરી અને તેનાં છોકરાંઓને તથા રશતીમને આજથી આ શહેર છોડી જવાનું એક જાહેરનામું બહાર પાડ્યું, માટે કાલ સહવાર પછી રશતીમે તેનાં ઝનફરઝંદને લઈ આ શહેરની રાજ્યધાની-માંથી અને અહીંથી બહાર નીકળી જવું. રશતીમ પોતાનાં કામપરથી પાછો ફર્યો ત્યારે પોતાનાં મકાનને જમીનદોસ્ત થયલું દીઠું ને પોતાનાં બધીરી છોકરાંને બહાર બાગમાં રડતા કુદતાં દીઠાં. રશતીમે તેઓને પૂછ-વાથી માલૂમ પડ્યું કે, શાહે તેનીપર ગુસ્સે થઈ એકદમ શહેર છોડી જવાનો હુકમ કીધો હતો. આથી રશતીમ દરબારમાં જ્યાં શાહ બેઠેલો હતો ત્યાં ગયો. શાહની પાસે તે માફી માંગવા લાગ્યો, પણ ગુસ્સામાં આવી ગયલા શાહે તેને તરતજ દરબાર છોડી જવા કહ્યું; રશતીમ તર-તજ શાહના હુકમ મુજબ ધરે જઈ થોડોક અચેલો સામાન લઈ પોતાનાં પ્યારાં ઝનફરઝંદોને લઈ એકદમ તે શહેર છોડી ગયો.

હવે આપણને અહીંયાં જણવું જોઈએ કે, રશતીમનાં માઆપ ત્રણ વરસની વાતપર આ ફાતી જોહાનથી કુચ કરી ગયાં હતા.

તેઓએ એક દુરનાં શહેરમાં જઈને ઉતારો લીધો આ પછી બીચારો રશતીમ એક ખેતી વેચાતી લઈ તેમાંથી પોતાનું અને પોતાનાં બચ્ચાનું ગુજરાન કરવા લાગ્યો. આપણા ગુરગીન અને અરદેશરે પોતાના માઆપની આવી સ્થિતિ જોઈ તેઓ કાંઈ વેપાર કરવાને વાસ્તે પોતાનાં માં બાપને તે શહેરમાં પાયતખ્તથી દુર રાખી સ્ટીમર ઉપર બેસી હિંદુસ્તાનમાં આવ્યા. ને તેઓ દીલ્હી શહેરમાં આવેલા એક મકાનમાં કોઈ ગ્રહસ્થને ત્યાં નોકરીએ રહ્યા.

આ ગ્રહસ્થને ત્યાં તેઓને મહીને દહાડે પ્રકૃત ત્રીસ રૂપિયાની બોલીથી રાખવામાં આવ્યા. ત્યાં શેઠની નોકરીમાં રહેતાં પાંચ વર્ષ વીતી ગયાં, એક દીવસે તેઓના શેઠે ગુરગીનને પોતાની પૈસાની થેલી સોંપી કાંઈ કામપર ગયો, તેવામાં અચાનક ગુરગીનના હાથમાંની સોનાથી ભરેલી કોઠળી કોઈ એક મોટું પક્ષી આવી તે ઝુંટવીને હવામાં ઉડી ગયું. ગુરગીન આ જોતો થંબ થઈ ઉભો. જ્યારે તેનો શેઠ પાછો ફર્યો ત્યારે તેણે પોતાના આપેલા પૈસા માંગ્યા, ગુરગીને સધળો હેવાલ કહ્યો પણ તેણે તે કાંઈ માન્યું

નહિં અને ગુરગીનનો પાંચ વરસનો સઘળો પગાર આપવા ના કહ્યું. ગુરગીને ઘણા કાલાવાલા કીધા પણ તે વ્યર્થ ગયા. ગુરગીન દલગીરીથી પોતાના ભાઈ પાસે જઈ કાલાવાલા કરીને કહેવા લાગ્યો કે, એનો કાંઈ ઉપાય શોધ આમ કહી તે ત્યાંથી બહાર નીકળ્યો. બીજી સહવારે સકારે ઉઠી અરદેશીર બાગમાં ઉતરી પડી એક બાંકપર એસી વિચારના વમળમાં વીંટલાઈ ગયો. આપણે પહેલવહેલાં જોઈ આવયા તેમ આજ કારણસર અરદેશીર વીચારમાં પડેલો છે.

પ્રકરણ—૨ જી.

થોડો વખત વીતી ગયો ત્યારે ગુરગીન, ભાઈ પાસે જવાનું પુછવા દીવાનખાનામાં દોડ્યો, પણ સઘળે ઠેકાણે શોધતાં તે તેને મળ્યો નહીં. આથી ગુરગીન ગભરાયો. શું તેનો ભાઈ કંડે ચાલી ગયો હશે? શું તે દલગીર થઈ કંડે ચાલી ગયો હશે? તે ક્યાં ગયો હશે? તેનું શું થયું હશે? આમ બડબડતો ગુરગીન આમતેમ દોડવા લાગ્યો. તે આમતેમ દોડતાં એકાએક બાગ તરફ દોડ્યો. ત્યાં તે એક ઝાડ આગળ બાગમાંની વચ્ચેના ઝૂંવારા આગલ પોતાના પ્યારા બીરાદરને દીઠો. “અરદેશીર, અરદેશીર સમજેય કે?” તે બોલ્યો.

પણ અરદેશીર સમજેજ ક્યાંથી. તે એટલો તો વિચારમાં પડ્યો હતો કે આસપાસનું જાન તેને હતુંજ નહીં. ત્યારે તો ગુરગીન વધારે ગભરાયો. તરત તે ગુઠ્ઠે પડી નીચી મુંડીએ અરદેશીરનું મોઢું જોવા લાગ્યો. તેણે તરત તેને હાથમાંથી પકડી હલાવ્યો ત્યારે અરદેશીરની શુદ્ધ ઠેકાણે આવી. “બીરાદર તેં શું ઉપાય શોધ્યોછ?” ગુરગીનેનંત્ર રીતે પુછ્યું.

“મને કાંઈ સૂઝ પડતું નથી” તેને જવાબ આપ્યો. “પણ થોભ, હવે મને સમજ પડી.”

“શું? શું? બીરાદર, મારે ફાયદાકારક થઈ પડે તેવું તો કરશેજ આવું તો હું ધારું જ; અરદેશીર હું તારો હૈશાન નહીં ભૂલીશ યાદ રાખજે.” તેને સવાલ સાથે મક્કમપણે કહ્યું “તેં જ વીચાર્યુંછે તે મટપટ બોલ.”

“જો આપણે હવે શેઠને ત્યાંની નોકરીમાંથી નીકળી જઈએ ને કાંઈ ધંધો કર્યે એવો મારો વીચાર છે” અરદેશીરે વીચાર જણાવ્યો. “મારો પગાર શેઠ આપશે તેમાંથી હું તુંને બરોબર અરધો હીસ્સો આપશ. તેમાંથી આપણે કાંઈ નાનો વેપાર કરશું ને જ મળે તેપર ખુદના શુકો ગુજરશું.”

તેઓએ શેઠ પાસે જઈને પગાર માંગ્યો. શેઠ અરદેશીરને તેનો પગાર આપ્યો. ને ગુરગીનને કહ્યું કે, મારી થેલીમાં તારો પગાર થાયછે તેના કરતાં પણ વધારે

સુન્ના નાથું હતું પણ મેં તારો પગારજ (અમો) કાપી લઇ જવા દીધોછ. જા તું જે સામ્યુ કહેતો હશે કે તારા હાથમાંથી પક્ષી લઈ ગયુંછ તો ખુદાના હુકમથી સુખી થશે જા ખુદા તારે ભલું કરે.

અરદેશીરે પોતાના સઘળા પૈસામાંથી અરોગર અરધો હીરસો ગુરગીનને આપ્યો. ગુરગીને અને અરદેશીરે એકઝે અકેકથી ઘણું દુર દુર વેપાર કરવા માટે દુકાન લીધી. પહેલે વર્ષે અરદેશીરને ખુબ પૈસા મળ્યા પણ ગુરગીન ઉઘટો પડતો આવ્યો અને તેને મોટી ખોટ આવી. તે પાછો પૈસાની તંગીમાં આવી પડ્યો ને ભાઇ પાસે થોડાંક પૈસા માંગ્યા. અરદેશીર તેને પાંચ હજાર રૂપ્યા આપ્યો. તે કંઈ ગુરગીને પાછો તેજ વેપારમાં હાથ નાંખ્યો. ત્રણ વર્ષ પસાર થયાં. હવે જાણે નસીબ પલટઈ ગયું હોય તેમ નશીબદેવીએ અરદેશીરને ચારી આપી નહીં ને ગુરગીનને અરધો લાખ રૂપ્યો મળ્યો. અરદેશીર તદ્દન પૈસાની તંગીમાં આવી પડ્યો. ગુરગીન હવે પૈસાથી મગરૂર બન્યો. તે અરદેશીર પાસે આવ્યો. તેણે તે કહ્યું હું તો આપણે વતન જાઉંછ.

“પ્યારા ભાઇ મને પણ સાથે લઈજા ” તેને કાલાવાલા કીધા “મારી પાસે વતન આવવા જેટલા પૈસા નથી.”

“તેમાં મને શું કહેછ પૈસા નથી તો ના આવ ” તે મગરૂર તુંદ; જવાન બોલ્યો “હું તો તુને મારે પૈસે નથી લઇ જવાતો.”

“જો ખીરાદર, આટલી મેહેરબાની મુજ કમતરીન ઉપર કર ” તે કરગરીને બોલ્યો “તારા બોલો તુને યાદ છે ? “ તારો હેશાન નહીં બુલશ, યાદ રાખજે.”

“હેશાન બેશાન હું કાંઈ જાણુતો નથી ” તે મગરૂરે કહ્યું “તે વાત તો વીતી ગઈ.”

“ખીરાદર, ખીરાદર જરાક તો દયા કર.” વધુ કરગરી અરદેશીર બોલ્યો “શું મેં તુંને નહીં મદદ કીધેલી ? શું મેં તુંને ગરીબાઈમાં પૈસા વગર આવ્યાં મારતો અટકાવ્યો નહીં ? જે ભાઈ જરા દયા, રહેમ, વહાલ.” “નહીં, નહીં હું કદી તુંને મારા પૈસા ખરચી વતન લઇ જવાતો નથી” તે બેદયા, બેરહેમ, બેવફા ભાઈ બોલ્યો “તું તારે પૈસે આવજે, હમણા નહીં તો એ ત્રણ વર્ષ રહીને આવજે, પણ હું તો કાલે સ્ટીનરપર બેસી આપણાં બહાલાં વતન તરફ મારાં પ્યારાં માથાપોતે મલવા જાઉંછું. સલામ.”

“જો, ગુરગીન, ગુરગીન અઝે એકદર ગુરગીન તારામાં રહેમનો એક કટરો વટીક હોય એમ મને લાગતું નથી ” હવે ચીરડાઈ અરદેશીરે જોરસાબેર કહ્યું “તું જરા તો યાદ કર, તું મને સાથે નહીં લઈ જતો તો કાંઈ નહીં, પણ, પણ—હાં તરત જાણે તે એ શુદ્ધીમાંથી શુદ્ધીમાં આવ્યો

તેમ બેલતો અટક્યો. તેને જીભને પોતાની કાચુમાં લીધી 'કાંઈ નહીં, જા સુખી થા એજ મારી દૂવા છે"

“પણ જરા પીતાજી અને માતાજીને મારી ખચર કહી સલામ કહેજો ને કહે કેને કે, ઇનશાલ્લા તાલા; તે પાક કીરતારની મદદથી ચંદ સાલમાં તેઓને જઈ મલીશ.”

ગુરગીન ત્યાંથી ચાલી ગયો ને બીજી દીવસે ખુદાનું નામ ઈશ્ટીમરપર સ્વાર થયો.

ઝોહ, પૈસા પૈસા તેણેજ ગુરગીનને મગરૂર બતાવ્યો, આહ, તારાથી તે તુંદ બન્યો. તે પૈસાથી જીણે દીવાનો બની ગયો. પૈસા, પૈસા તું કેઈ કીસમની ચીજ છે, તે પાછલથી માણુમ પડશે.

પ્રકરણ—૩ બુ.

ગરીબ બીચારો અરદેશીર રડતો પોતાની ગીરદેશી ઉપર અફસોસ કરતો—નહીં પણ તેણે ખુદાપર આશા બાંધી સખૂરી અખત્યાર કીધીજ, સંતોષ પકડ્યોજ—ત્યાંજ તે રહ્યો. સંતોષ અને સખૂરીનું પરીણામ શું અને કેવું આવે છે ને મગરૂરી અને ઉછાછલાપણાનો શું અને કેવો અંજન આવેછે, તે આપણે આગળ ચાલતાં જોઈશું. તે કીરતારની રહેમ સધળે છે. તે (અરદેશીર) હજારો વીચાર કરવા લાગ્યો ને સેવટે એક વીચાર તેને પસંદ પડ્યો. તે તરતજ પાછો જ શેઠને ત્યાં અગાઉ નોકરીએ હતો ત્યાં રહેવા ગયો. તેણે શેઠને કાંઈ ન જણાવ્યું પણ એમ કહ્યું કે “મેં તમો સાહેબની નોકરી પસંદ કીધીજ.” માટે પાછો આવ્યોજ. મેહરબાની કરીને મને રાખશે તો તમારો મોટો ઉપકાર થશે.

“બેટા, કાંઈ નહીં હું તુને રાખુંજ તુંજેમ અગાઉ કામ કરતો હતો તેમ પાછો કરવા માંડ. હું તુને તારી આગલી જગ્યા પરજ પાછો રાખુંજ, ને તુંને વીસ રૂપિયાનો પગાર વધુ આપશ. આથી હું તુંને મહીને દહાડે ૫૦ રૂપિયા આપશ ને તે તુંને મહીને મહીને આપ્યા કરશ. હું અગાઉની માફક તમારા પૈસા જેમ એકઠા કરતો હતો તેમ એકઠા નહીં કરશ. મગર તુને દર મહીને બરોબર આપ્યો જવશ. તતું ગમે તે તું કરજે.” આમ તે ગ્રહસ્થ અરદેશીરને સમજાવ્યું.

અરદેશીર એક વખતનો પાછો તેજ ગ્રહસ્થને ત્યાં ચાકરીએ રહ્યો. પણ આ વખતે તે એકલોજ હતો. તે ભાઈ વગર ચાકરીએ રહ્યો, આ વખત ગુરગીન નહીં હતો.

પેલી ગમ ગુરગીન સ્ટીમર ઉપર બેઠો. તે પૈસા મળવાથી ઘણો ખુશી

થતો હતો. તેણે એક મજબૂત પેટી પોતાની સાથે લીધી હતી અને તેમાં પોતાના સઘળા પૈસા મુક્યા હતા. તે રોજ તે પેટીને પોતાની આંખની આગલની આગલજ રાખતો. સુતી વખતે પણ તેણે એન ન હતી. તે પોતાની પેટીને માથાં નીચે મુકી સુતો. તે બરોબર ઉંઘાતો નહીં. તેનું ધક ધ્યાન બધું પૈસામાં ને પૈસામાંજ ભમતું હતું. તે ઝાઝું કરીને સ્ટીમરપરનાં ઉતા-રજો સાથે વાતચીતમાં નહીં પડતો. તે કોઈ કોઈ વખત તુટક ઉપર દરીયો નીહાલતો પણ તેના હાથમાં તો તેની વ્હાલી પેટી તો હતીજ હતી. આ પ્રમાણે ગુરગીનનો હાલ હતો. સ્ટીમર થોડાક દીવસો વેર તો ભય વગર સડસડત ચાલી પણ એક દીવસે એક મોટું તોફાન થઈ આવ્યું ને સ્ટીમર એક પળે આણીગમ તો બીજી પળે બીજી ગમ ડોળતી હતી.

સર્વે જણાં પાકપરવરની બંદગીમાં મશગૂળ થયાં. સૌ જીવ બચાવવાની વેતરણમાં પડ્યાં. કપતાન સ્ટીમર બચાવવાની કોશશ કરતો જ્યારે ગુરગીન પોતાના પૈસાની પેટી બચાવવાની મહેનતમાં પડ્યો. દર પળે દરીયો વધારે અને વધારે તોફાની બનતો ચાલ્યો. એકાએક એક જળર-દસ્ત મોટો મોજે સ્ટીમરપર ધસી આવ્યો ને યા ખુદા તે ગુરગીનને લઈ તેની અતી વ્હાલી પેટીને લઈ પુર જોશમાં દરીયામાં પડ્યો. તરત સ્ટીમરપરના સર્વે જણાં તેને બચાવવાની વેતરણ કરવા લાગ્યાં. અને બધા જણાં અજળ થયાં કે, આ શું બન્યું. કોઈને પણ કાંઈખી નુકસાન કાંધા વીના તે પાણીનો મોટો મોજે ફક્ત ગુરગીન નેજ લઈ ગયો. સઘલાંઓની મોટી અજબબી વચ્ચે, દરીયો શાંત થતો દેખાયો. તેઓએ મછવો ઉતાર્યો કેટલાં જણાં માંહે એકા ને તરતજ ગુરગીન તરફ હાંકારવાં લાગ્યા. ગુરગીને પોતાની મદદને માટે એક મછવો આવતો જોયો, તે તરત એક ઝટક મારી આગળ ધસવા ગયો પણ તેના હાથમાંની તે પેટી સરીને છૂટી ગઈ. તેને પકડવાની હીંમત કરવા ગયો પણ તે તે પેટીની સાથે અંદર ડુબવા લાગ્યો. તે દરીયાના બીતરમાં ધસડાતો હતો. તે પૈસા વગરનો તો શું પણ જન વગરનો પણ થતો હોય તેમ ગબડીયાં ખાતો હતો.

પૈસાથી મગરનો હાલ એવો બન્યો. પ્રીય વાંચક, દુન્યાના પૈસા શું ચીજ છે તે આપણે જોયું. પૈસા કાંઈજ નહીં પણ તે એક ઉડતાં પંખી મીશાળ છે જે પંખી આંખે પળે એક ઝાડપર તો બીજી પળે બી-જાંજાં ઝાડપર. તેમજ પૈસા આજે એક ગમ તો કાલે બીજી ગમ. આજે એક માણસ પૈસાથી અમીર તો કાલે ફકીર. આજે પડતીમાં તો કાલે ચઢતીમાં શું દુન્યાનું ચક્ર છે? કુદરતની ગતી ન્યારીજ છે.

પ્રકરણ—૪ થું.

પેલી તરફ અરદેશરે તેજ મહરથને ત્યાં નોકરી ત્રણ વર્ષ સુધી ખરાં મનથી કરી. તેને જે ૫૦ રૂપ્યા મળ્યા તેમાંથી ત્રીસ ઈરાન રવાના કરતો ને વીસ રૂપ્યા જે બાકી બચતાના તે પોતે એકઠાં કર્યો જતો. એક દિવસે તેણે મનમાં વિચાર કર્યો કે હવે પાછું નશીબ અજમાવવું જોઈએ, મારે શેઠની પાસથી રજા માંગવી જોઈશે, મને હ્યાં રહેવાનું પસંદ પડવું નથી. તેણે શેઠ પાસેથી રજા માંગી, શેઠે તેને રજા આપી ને કહ્યું “જા, બેઠા; સુખી થા.” અરદેસર તેને નમીને બહાર પડ્યો. તે ખુશી થઈને શું વેપાર કરવો તેનો વિચાર કરતો આગળ ચાલતો હતો. તેના હાથમાં રૂપ્યાઓની ઠેળી હતી. ચાલતાં ચાલતાં તેણે એક મોટી મંજલ પુરી કીધી હતી, આથી ઠાકી ગયો હતો. તે વીસામો લેવા એક ઝાડની છાયા તળે બેઠો, ત્યાં ખુશનુમં પવનની લહેકાથી તે નીંદ્રાદેવીને વશ થયો.

આ જગોએ ચાર લૂટારો આવી લાગ્યા તેઓએ અરદેશરને જોયો, તેઓએ તરતજ તેને (કાંઈખી ગડબડ વગર) કેદ કીધો ને તેની પાસનું સર્વસવ લૂટી લીધું. ચોરો અરદેશરને કેદી તરીકે પોતાના હસતકમાં લઈ પોતાને દેશ તરફ ચાલ્યા થોડાંક માર્ગલ તેઓ ગયા નહીં તેટલાં તે શહેરના જંગળોમાં રહેનારા લૂટારો તેઓ સામે આવી ઉભા તેઓએ તરત પોતાની તલવાર ખેંચી ને હુમલો કીધો. ત્યાં એક નાની ઝપાઝપી થઈ આ ઘોઘાંટથી અરદેશર ભગી ઉઠ્યો. ને પોતાને કોઈ જંગળમાં હાથ પગ બાંધેલો પડેલો દીઠો. તેણે પોતાની ચશમે ફેરવી ને ત્યાં થોડેક દુર કેટલાંક જણને દીઠાં જોયો શમશીર ઉગામી સામ સામા લડતા હતા. હજુલુ તે કાંઈ બોલવા જાય કે ખુમ પાડવા જાય તેટલાં એક જણને તેની તરફ દોડતાં આવતો દીઠો. તેને ઝડપથી અરદેસરના ક્ષેત્રમાં કાંઈ કહ્યું જોયું અરદેશરે ‘હા’ કહ્યું. ઘણીજ ઉતાવળમાં તેણે અરદેશરના હાથમાંની સાંકળ છોડી ને પોતાની પાસની એક ફાલતુ તરવાર તેને આપી. અરદેશર ઝડપથી જ્યાં ઝપાઝપી ચાલતી હતી ત્યાં દોડ્યો. તેણે પોતાની તરફના માણસોમાના એક લપકાદા શખ્શને દુશમનની યુગ્મ-જમાં દીધો. (તે કપડાંપરથી જાની શક્યો.) દુશમને શમશીર ઉંચે કીધી ને જરબ મારવા ગયો તેટલા અરદેશરે સમ્ય સુચકતા વાપરી પોતાની તેજ શમશીરના ઝરબે દુશમનનો હાથ કાપી નાંખ્યો. હાથ કપાયો તેથી તે નાશવાની વેતરણમાં પડ્યો પણ અરદેશરે તરત તેને કમરમાંથી પકડી પટક્યો ને તેના પગો બાંધી લીધા. એવામાં પોતાના માણસો તરફથી તેણે

એક ખુશાળીનો પોકાર મરાતો સાંભળ્યો. તેણે દુશ્મનના સધળા માણસોનો નાશ થયેલો દીઠો. પણ તેણે એકને પ્રકડ્યો હતો. ને તે માત્ર જીવતો હતો, પણ તે તેઓના તાબામાં આવ્યો હતો.

અરદેશરની તરફના માણસોએ કૂચ કરી. રસ્તામાં તે જવાન મરદ (જેણે અરદેસરે બંધાવ્યો હતો) તે તેઓનો સરદાર હતો એમ માણુમ પડ્યું. તેણે અરદેશરપર ધણી મહેરબાની દેખાડી ને છુટાપણુ આપ્યું. તેઓ પોતાના શહેરમાં પહોંચ્યા ને અરદેશરને બહાદુર જોવાથી પોતાની સાથે રાખ્યો. આ પ્રમાણે અદી ચોરોના સરદારના ધરમાં રહ્યો. એક દીવસે તે શહેરનો રાજા ખીમારીની અસરથી તે કીરતારની દરવાહમાં આ ફાતી અને જૂઠી જેહાંનથી કૂચ કરી ગયો. તેને કાંઈ પણ ફરજદ ન હોવાથી પોતાના ગાદી વારસ તરીકે કોઇને શોધી કાઢવાનો મરજુની અગાઉ નીશ્ચય કરી રાખ્યો હતો. તેને પોતાના વઝીરને ફરમાવ્યું હતું કે મારા મરજુ બાદ મારા દીવાનખાનામાં જે સુન્નાના પીંજરામાં માફ અતી વહાલુ કચુતર છે તેને બહાર યોગાનમાં—લોકાને (રૈયતને) જોલાવી ભેગા કરી—છોડી મૂકજે ને જે ખુશ ચેહેરના સર ઉપર એ પક્ષી બેસશે તેને મારો ગાદી-વારસ લેખી રાજ્ય ગાદી આપી, તેને રાજનો કારોબાર શીખવજે મગર તે પુરૂષજ હોવો જોઈએ.

રાજના મરજુની ખીજ દીવસે એક ઢંઢેરો ફેરવવામાં આવ્યો જેમાં જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે આવતી કાલે સહવારે મહેલની સામેના મોટાં યોગાનમાં સર્વે રૈયતે ભેગા મળવું ને નહીં આવશે તે પશતાશે ખીજ દીને સહવારમાં યોગાનમાં હજારો માણસોની ઠઠ ભેગી મળેળી હતી. ત્યાં આપણો અરદેશર એક ટોળામાં દબાતો ચંપાતો શું ખીના બનવાની છે તે નીહાળવાને ઉભો. આખરે તે કચુતરને છોડવામાં આવ્યું તે ઉંચે ઉડવા લાગ્યું. સર્વે જજાને તે પક્ષી છોડવામાં આવ્યું તે આગમજ ખીના જાહેર કરવામાં આવી હતી. તે પક્ષી ઉડતું હતું તે દરમ્યાન સર્વે કોઈ દૂવા મે બંદગીના કલામો જોલવા લાગ્યા કે તેઓના સર ઉપર તે પક્ષી બેસે. પક્ષી ઉડતાં ઉડતાં સર્વે કોઈને જો તું ને સર્વની અન્નચેખીમાં ચકાયક આવીને આપણા અરદેશરના મુખારક સર પર બેઠું.

એક ખુશાળીનો પોકાર ને અમીર ઉમરાઓ આવીને અરદેશરને મહેલમાં લઇ ગયા. અરદેશરને રેશમી સુંદર પોષાકોથી સંગાર્યો ને રાજના તખ્ત પર બેસાડવામાં આવ્યો. આ દીનથી અરદેસર તે શહેરનો શાહ બન્યો.

પ્રકરણ—૫ મું.

આહ, સચુરી ને સંતોષનો બદલો કેવો મળ્યો? ક્યાં મમરસી ને ક્યાં નમનતાર્ક હતી તે તો આપણે જાણીએ. અરદેશર કાંઈ ગુરગીનના જેવો બેકદર ન હતો. તે કાંઈ બેરહેમ ન હતો. પોતે શાહ બન્યો તેથી કાંઈ તે કુલામ ન ગયો. પણ દીલગીર રહેવા લાગ્યો. કારણ કે થોડાંક મહીનાં થયા તે પોતાના માત પીતાની હાલત કેવી હતી તે વીષે ખીન વાકેફ હતો. તે તેઓને વાસતે પૈસા મોકલતો હતો તે પુગતા ન હતા ને તેને પાછા મળતાં. તેણે ધરિનમાં કાગળ છુપી રીતે લખ્યું (તે શાહ હતો એમ વગર જણાવે) ત્યારે તેના જવાબમાં ત્યાના પાડ પારોશીએ લખી મોકલ્યું હતું કે તમારા મા આપને વીષે હમે કાંઈ જાણતા નથી. એક દીને સહવારે હમે તમારાં ઘર આગળથી પસાર થતા હતા ત્યારે હમેએ તમારા માત પીતાને ખીલદૂલ દીઠાં નહીં. તેઓનું ઘર તદ્દન ખાલી હતું. જે ઉપરથી હમે અનુમાન કાઢીએ કે તેઓ કાંઈ શહેર યા ગામમાં ચાલી ગયાં હશે ને હમેને કાંઈ પણ કહી નથી ગયા. તેને પાછું કાગળ લખી પુછાવ્યું કે તેનો ખીરાદર ધરિન આયો તે ક્યાં ગયો? તો તેનો પણ જવાબ આયો કે તમારો ભાઈ અહીંઆ તમારાં ગયા પછી કદી આયોજ નથી. આથી, આજ કારણથી અરદેશર દીલગીર હતો. એક તો તેનાં સઉથી બહાલા અને પ્યારા મા આપનો પતો મળતો ન હતો ને ભાઈની ખી કાંઈ નસલ ભાલમ પડતી નહીં. તેને પોતાના નોકરોને ધરિનમાં જોસતેજો ચલાવવા મોકળ્યા તેઓએ શોધી કહાડ્યું કે શાહના માત પીતા તો ધરિનમાં જણાતા હતાજ નહીં ને ગુરગીન તો સ્ટીમરમાં હતો તેમાંથી તોફાનના મોઝના સપાટાથી દરીયામાં પડી દૂખી ગયો હતો. અરદેશર પુર બાહોશીથી રાજ્ય કારોબાર ચલાવતો તેના ઉપર સર્વે રૈયત પ્રસન્ન હતી. રૈયત તેને અરદેશર નહીં પણ “આદેલ શાહ” નામથી ઓળખતા આથી થયું એમ કે આખી દરબાર, આખું શહેર, દરેકે દરેકજણ તેને “આદેલશાહ” કરી કહેતું. શાહના મોંહ ઉપર હમેશાં ગમગીનીનો છાપ હોય એવું સર્વેને લાગ્યું. શાહ એક દીવસે પોતાના રાજ્ય કારબાર-માંથી પ્રારેગ થઈ સાંજને છેડે મેહેલમાં સર્વે બાળુએ બટાર મારતો ફરતો હતો તેટલાં તે એક બંધ ઓરડા આગળ આવી લાગ્યો. આ ઓરડો જોઈ તે અચરતીમાં પડ્યો કારણ કે એટલો વખત થયો તે શાહ બન્યો હતો ને મેહેલમાં હતો તોપણ તેને આ બંધ ઓરડા વિષે પોતાના વજીર તથા અમીર ઉગરાવોથી કશુંજે જાણ્યું ન હતું અથવા

કાંઈ દીવસે પોતે અગાઉ આ ઝોરડો જોવા પામ્યો. પણ હતો નથી. તેણે તરત એક સોનાની સાંકડે બાંધેલો મોટો ઘંટ વગાડ્યો જેના આવાજથી તેનાં ખીદમતગારોમાનો સર્વેથી વડો ખેદમતગાર તેની સામે બેઠ હાથ જોડી વાંકો વળી ને ઉભો.

“અએ, મદદ તું આટલો વખત થયો મારી ખીદમતમાં છે ને તેં મને પેલે દીવસે મહેલમાના સર્વ જગ્યાથી વાંકેક કરવાને માથે લીધું હતું. ને તેં તે દીવસે મને આએ બંધ ઝોરડો બતાવ્યો નહીં તેનું કારણ શું છે?” શાહે થોડો ગુસ્સો અને થોડી ઝોજર ખાહીથી પુછ્યું “જલદી મને જવાબ દે.”

“અએ, શાહે તાજદાર ખુદા સદ્દા તારં તાજ સલામત રહે એવી મેહેરબાની કરે, નામવર શાહ હું તમોને તેજ દીવસે આ ઝોરડો બતાવતે પણ પણ—તેં ખીચારો બોલતો અટકી પડ્યો.

“શું? પણ પણ શું કરેછ મને રાસ્ત જવાબ આપ.” શાહે તેને કહ્યું.

“શાહે મેહેરબાન, હું આપણા આગળના શાહના ફરમાન મુજબ ચાલ્યો ને તમુને તેને વિષે કાંઈ કહ્યું પણ નહીં ને બતાવ્યું બી નહીં.”

“કાંય? શાહનું ફરમાન એવું તે શું હતું તે મને જણાવ. જે તેં તે ફરમાન મુજબ ચાલીને મને જણાવ્યું નહીં?”

“શાહ, હું તો કાંઈજ કહી શકતો નથી પણ તમો નામવર આએ કુંચી લેજો ને એમાંથી પેચું સોનાનું તાળું ઉંધાડો ને પછી તમુને તે માલમ પડશે.” તેં ખેદમતગારે જ્યાં ઉભો હતો ત્યાંથી બે પગળા પાછળ હડી એક સફેદ દાઘવાળા જગ્યા પર પોતાનો પગ બેશબંધ માર્યો કે જે મારવા સમેત એક તીણા આવાજ તે ભોંયમાંથી નીકળ્યો. ને તરતજ ભોંય ફાટી જમને એક મોટી સોનાની ચાવી બહાર ઉછલી પડવા સમેત તરતજ તેં ભોંય અસલ જેવી હતી તેવીજ થઈ ગઈ. તે કુંચી ઉંચકીને તે ખેદમતગારે શાહને આપતા ઉપર પ્રમાણે કહ્યું.

આદેલશાહ (હવે આપણે અરદેશિર નહીં પણ આદેલશાહ નામથીજ ઓળખીશું) તે કુંચી જોઈને ઘણાજ અમ્મયેય થયો ને તેને પાછું તે મરદને પુછ્યું “અએ, ખીદમતગારોના વડા તું મને આએ જમીનનો ખુલાસો કર કે એમાં શું કરામત છે.” “આએ, શાહ તે તમે આએ ઝોરડાનું સોનાનું તાળું ખોલશો કે તમને માલમ પડશે” શાહે તેને ઈસારત કરી જઈ તે ખીદમતગાર નમીને ત્યાંથી ચાલી ગયો. ને શાહ તે બંધ પણ ઘણાજ

મહેર ખખર.

ખનામે ખુદા.

સરોશ એન્ડ સન્સ મસાલાવાલા.

હમોએ કોટમાં સાપુર શેઠના ચકલા ઉપર મસાલાની દુકાન ઉઘાડી છે, કે જ્યાં હમારી જાતી દેખરેખ હેઠળ ચોખ્ખો મસાલો હમારી દુકાનમાંજ દળાવીને વેચીચે છીએ.

વધારે ખાંડા નહીં ફુકતાં એટલુંજ કહીચે છીએ કે ફક્ત એકજ વખત હમારો મસાલો ખરીદી જવો કે નેથી હમારા ભાવે હમારા માલનો ઉપયોગ કીધાથી ખરીદદારોને કાયદો છે યા નહીં તે તુરત ખાતરી થશે.

મસાલાના ભાવ.

	રૂ.	આ.	પૈ.
હળદર દળેલી શેર ૧) ના	૦	૧	૬
ધાનાજીર દળેલું " "	૦	૨	૦
મરચાંની ભુકી " "	૦	૨	૬
રાધ દળેલી " "	૦	૨	૬
કરી પાઉડર " "	૦	૨	૬
મરી દળેલાં " "	૦	૫	૬
ગરમ મસાલો " "	૦	૬	૦
ચાવલનો મસાલો " "	૦	૩	૩
જીરું ચુટેલું " "	૦	૨	૩

મસાલા સીવાયે સુકકો મેવો, જેવો કે બદામ, પીસ્ટા, ચારોલી, કીસમીસ, અને ધરાની ઉચો ગોલાખ. નવસારીનો સરકો, કોફી દળેલી, ચાની ખાંડ, સુખડનો તાછો અને વેહેર, કોડીયું તથા રસનું લોખાન, તથા જાત જાતની સુકી-આલે વગેરે સર્વે સામાન હર વખતે કીશયત દામે મળશે.

હમારા મસાલાનો ભાવ બજારની તેજી મંદી પર આધાર રાખે છે.

સરોશ એન્ડ સન્સ—મસાલાવાલા.

ઠેકાણું:—સાપુર શેઠનો ચકલો કોટ મુંબઈ.

મેહેર બેકરી.

ઠેકાણું—કોટ, ગનખાવા (માસતર અર્ધર્સ સામે).

હમારા પદરખાનામાં દરરોજ તાજી તેસ્ટદાર અને અનેક તરે-
હની મનપસંદ પેશીઓ તૈયાર મળશે, જેવી કે—ચીજ કેક,
કરન્ટ, જ્યુઓલી, ઝોરાચીયન, લેમન ચીઝ; સુરતી
નાનખટાર્ધ; તાતલેસ—આમનકેક; ખીતર મકરૂમ, પંચ,
(જેલી અને માવાના); મદીરા; ચાતીસ મતનનાં; સુરતી
ખતાસા; પગેરે. એ ઉપરાંત હરએક જાતની તાજી સોજી ગામઠી
તથા વેલાતી બીનકીટોનો તથા ચાકલેટોનો મોટો જુદો હંમેશા
તૈયાર મળશે. વેલાતી ખોરાકી કાલનવોટર, શાખુ, સેન્ટ,
ચોઈલમેન સ્ટોર, પરશ્યુમરી, દરેક જાતની સોજી ચાહે,
કાફો, ગરમીમાં મગજને ઠંડક આપવા માટે સોજી કુટનાં
સરખનોનો મોટો જથો તૈયાર મળશે. પનીર સુરતી ને વેલાતી,
હમારે ત્યાં મળશે.

નીચલી ચીજો ટુંક વખતમાં વરદીથી ખતાતી આ-
પવામાં આવશે:—વેડીંગ કેક, કોસ્ટમસ કેક, અર્થદે કેક,
(હરએક જાતનું), આઈસક્રીમ, પુડીંગ (દરએક જાતનું);
ચાઈ, ચોઈસટર પેટીશ. બહાર ગામના ચોરડે ઉપર
ખાસ ધ્યાન લઈ વી. પી. થી મોકલીશું. દરએક ચીજ
હમારી જાતી દેખરેખ તળે અને છે.

કોટ, ગનખાવા, મુંબઈ.

EDWARD BAKERY.

એડવર્ડ બેકરી.

ઠેકાણું—ધોભીતળાવ, મરીનલાઇન્સના સ્ટેશનની સામે.

પ્રખ્યાત એડવર્ડ બેકરીના માલેક ખાસોઆમને જણાવવાની રજા છે કે એઓએ પોતાની બેકરીમાં લાંબા વખતના અનુભવી ને કુશળ કનેક્ટસનરો રોક્યા છે અને તમામ માલ સવચ્છ અને ઉંચી કારીગીરીની બનાવટનો છે એવી જામીનગીરી આપે છે. હમારા ઈંગ્રેજ કેકા જેવાં કે:— 'કેકવોન, રાઇસ, મુલતાના, મદીરા, પદ્મ (રીચ અને આરડીનરી), અરથર, વેડીંગડ, વીગેરે; આમંડ અને લેમન આઈસીસના પડવાળા ટ્રેટ કરીને ખાત્રી કરો. હમારી પેશી તાજી અને ટ્રેટવાલી છે જેવી કે:— 'સલાઇસ મકરૂન, આમનડ મકરૂન, મેરીઇંગ સ્કોન,' વીગેરે. પુડીંગનું પુછવુંજ શું?—'આમંડ, બ્રેડ, સોવરેન, ચોકલેટ, 'લીકર' વીગેરે જે માંગો તે વસ્તીથી હાજર. નીચલી જાતના પફે બનાવ્યે છીએ:— 'કરો, જામ, માવો,' વીગેરે. આઈસક્રીમ ફરેક જાતનું. હમારા કુશળ કારીગરોને હાથની પેશી હરદમ યા વસ્તીથી બનાવી આપવામાં આવશે, જેવી કે:—ચીઝ, લેમન, કરંટ, જ્યુબીલી, ઝારાંઝાયન, ઇટાલીયન, સેન્ડવીચીઝ, આઈસક્રીમ ને મટનના પાટીસ લેજાતી બીસકીટો તથા સ્વીટસ ફરેક જાતની મંગાવી જથ્થામાં રાખ્યે છીએ.

બહારગામના ઓરડરો ઉપર પુરતું ધ્યાન લઈ વી. પી. થી મોકલશું.

એકલા માલેક,

બેરામ શરૈફ.

જાહેર ખબર.

તક ચુકવી નહીં.

એક પંથ ને દા કાજ.

દુન્યાની નવી અજાયબી.

હાંકટર વગર દરદ સાફ.

ને સોનાની સાંકરી જેવી સાંકરી.

એની મતલબ એ છે કે;

મોટા ઈસતમખોલી કેરયા હમારે ત્યાં મળે છે; ખરો માલ, ખાત્રી કરી લેવા; ઉતર ચહડના ૧૬ જાતના ઈસતમખોલી કેરયા; કેરયાથી નજલો, કમલો, અને નજર એ દુઃખો માલુસને લાગુ પડતા નથી; કેરયા ગલામા હોય તો શોભાની શોભા ને વળી દરદ સાફ થાય. આ કેરયાનો રંગ બદલાઈ જાય છે એજ એની મોટી ખુબી છે ને જો ખરા કેરયાને દુઃખ દેઈ કરનારા હોય તેનાજ રંગ બદલાય છે. ઉપલા કેરયા રંગ બદલે છે. નીચલે દેકાણે મળે છે. તાકીદે મંગાવો.

દુકાનમાં { રૂશતમ શાપુર ઈરાની—ચીચપોગલી; ૩૩૪
નામદાર ખો. ઈરાની—કોટ, જુનુ મોદીખાનુ, મુંબઈ.

બીકસનની અમત્કારક દવાઓ.

ડા૦ જહાંગીર ખ. સુખીઆ, એલ. એફ. ખો. એસ; એલ. એમ; એલ. એસ. એ. લંડન. લખે છે કે—

બીકસનએગ્યુમિક્શર મેં કેટલાક તાપના દરદીઓની ઉપર અજમાવેલું છે તેમા તે ફતેહમંદ નીવડ્યું છે જેથી હું સર્વ કામને ખપ પડે ત્યારે બીકસન એગ્યુમિક્શર વાપરવાને ખાસ લલામણ કરું છું કે તે મિક્શર તાલીઓ, ઉનીઓ, રોજીન્દો, એકચાંતરીયો કે ચોથીઓ તેમજ ખરાબ રૂતુમાં ફાટી નીકલતા મેલેરીયા, ઈનફ્લ્યુએન્ઝા વગેરે પ્રલેગ જેવા ઝેરી તાવ ઉપર ઘણું અકસીર છે કીંઁ ખાર આના.

સોલ એજન્ટ: શા૦ હીરાચંદ લીમજી,

વીલાતી દવા વેચનાર ગનખાવા સ્ટ્રીટ, કોટ મુંબઈ.

સખ એજન્ટો: અમદાવાદ—મી૦ એલ. કે. શેહતા, જુમામસજીદ. કાઠી-યાવાડ—કુંડલા, મી૦ છગનલાલ અમરચંદ. ડાકોર—એ. જે. પાઠક. મોખ્યાસા—મી૦ અલીદીનાભાઈ વસરામ. એડન—હરીદાસ ચાંપસી. જુનાગઢ—શા૦ કડવા મંગલજી.

સુંદર નકસીદાર ઓરડા તરફ ચાલ્યો. તે ત્યાં પુગો ને તેણે જેવી તાળામાં કુંચી પોષ્ટ કે એક ઘણેજ મધુર આવાજ તે તાળામાંથી આવ્યો કે “જે, સંભાળ તારો પગ ઉંચર પરથી ખેંચને આસ્તેથી તાળું ખોળ, પણ સખુર, તારું નામ શું?” શાહ અજ્ઞયપીને મારે થંભ થઈ ઉભો ને તેના હાથ જરા પણ હાલ્યા નહીં. શું તે મધુર આવાજ, શું તેનું છટાદાર બોલવું. અજ્ઞયેપીને મારે જાણે તે અકડીજ ગયો હતો. શું કરવું તેનો વિચાર કરતો. જવાબ આપવો કે નહીં. આખરે તેને ઠરાવ કીધો કે જેથી થાય તે ખરું પણ જવાબ તો આપવો જોઈશે. તેને પોતાના પગો ઉંચર પરથી બહાર ખેંચતા પુછ્યું “રાજા થયા પછીનું નામ કે આગળનું?” “રાજા થયા પછીનું” “મારું નામ આદેવ શાહ.”

કરંગ, કરંગ, કરંગ એમ ત્રણ આવાજ થવા સાથે તે સોનાનું તાળું શાહના પગ આગળ પડ્યું. તે તાળું પડવા સાથે તુટી ગયું ને તેમાંથી એક શાહી મોહોર સામનું બીડેનું કાગળ નીકળી પડ્યું. તે શાહે હાથમાં લીધું. વળી પાછો આવાજ નીકળ્યો કે “શાહે જવાન, તું આએ કાગળ ઘણીજ સંભાળથી રાખી મુકું ને કાલે સહવારે તે પાક કીરતારની અંદગી કર્યા પછી આએ કાગળ ઉખેડી વાંચજે, ને હમણા તરત આએ ઓરડા આગળથી ચાલી જ નહીં તો સખતી ખેંચશે” શાહ પાછો ફર્યો ને મેહેલ તરફ જવા લાગ્યો. તેણે ત્રણ બગળાં બર્થા નહીં તેટલા એક મોટો આવાજ થયો ને શાહે પાશ્વ ફરી જોયું તો નીચે પડી ભાંગી તૂટી ગયેલું તે તે સોનાનું તાળું એક ઘડાકા સમેટ. પાશ્વ ઉછળીને તે દરવાજાને વળગી પડ્યું ને તે અંધ થયું. શાહ વધારે ને વધારે અજ્ઞયેપીમાં પડ્યો.

તે રાત્રે તેને ઉંઘ આનીજ નહીં તે તો વીચાર તો કે ક્યારે સહવાર પડે કે હું અંદગી કર્યા પછી તે કાગળનો ભેદ પામું, તે રાત્ર પણ પૂરી થઈ, સહવારના પોહોરમાં શાહે નાહી ઘોષ તે કીરતારની ખુદ્દા દીલથી અંદગી કીધી ને પોતાના ખાનગી ઓરડામાં તે કાગળ વાંચવાને ગયો. તેને હાથમાં તે કાગળ પકડ્યું તેની ઉપરનું શાહી મોહોર કાઢી નાંખ્યું ને નીચે પ્રમાણે વાંખ્યું:—

“અએ મારી પછી તખ્તપર આવનાર શખ્શ તું તારા દાનાવ વઝીરની સહલાહ લઈ હમેશા રાજ્ય કારોબાર ચલાવજે. તે વઝીરને તું કોઈ પણ કારણે દીલગીર કરતો નાં. તે ઘણેજ કામેલને દાનાવ છે. આએ કામમાં કોઈ દીવસે જરાકખી થાપ ખાતો ના. તે વઝીરનો એકે એક સુખન એક ઝાઝીરની મોઢી કીમતનો છે. તેને બધી વાતે ખુશી રાખજે ને અગર મારા કહાથી જરાક પણ ઉત્તરો ચાલશે તો જાણજે કે તું ખચ્ચીત ઘણેજ પશતાશે.

ખીજી આએ કાગળ જે જગ્યાએથી તુંને મળ્યું તે જગ્યાની પાંચ પગલાં દુર તેં જે સફેદ દાઢ દીઠો ને જ્યાં પેલા ખીદમતગારે પગ અશ્વાલી તુને કુંચી કાઢી આપી તે જગ્યામાં એક મારા બાપદાદાથી બનાવેલું તન્ને-સમ છે તે મારા વડાએ તલેસમ એવું બનાવેલું કે તે કોઇને જણાય નહીં પણ મારા રાજ્યમાંજ મને તે જણાય. હું એક દીવસે જ્યારે રાજા હતો ત્યારે તારીજ મુઆફેક આ જગ્યાપરથી પસાર થતો હતો. પણ હું આલું તેટલાં દ્વારા પગો નીચેની જમીન એક આવાજ સાથે છુટી પડી મધ તેમાંથી એક ખુબસુરત અબળા બહાર આવી તેણે મને બધો હેવાલ કહ્યો ને આગળ વધાર્યું કે આ તન્નેસમ તારેજ નજરે પડશે તું આએ સામેના દરવાજાને એક આંચકો માર ને તારી નજર આગળ બધું ખુલ્લું થઈ જશે. મેં તે પ્રમાણે કીધું તો એક બાગ જેવો ઝોરડો મુગધથી મધમધતો મારી નજરે પડ્યો. હું અંદર ગયો ને ત્યાં કાંઈજ દીઠું નહીં પણ એક જગ્યાએ રેશમથી મઢેલી મોટી સખી જેવું દીઠું. હું આગળ ગયો ને તે સખીને રેશમનો પરદો ઉંચો કરી જેવા જાંઉ તેની અગાઉ મેં એક આવાજ સમ-જ્યો કે સમુર, એકદમ હાથ ઉંચક ખીલકૂલ એને જેવાની વેતરણ ના કરતો અગર જોશે તો હાંજ તું મુડદુ થઇ પડશે. એ તારે માટે જેવાનું નથી પણ તારી પછીના રાજાને નજરે પડશે. તું આએ વાત કોઇને ફેલેતો ના પણ જે સફેદ દાઢ તેં બહાર દીઠો તે એક તારા ભરસેદાર ખીદમતગારને કહેજ કે તે પોતે જાણે ને તારી પછી ગાદીએ આવનાર શાહને તે બત્-લાવે. તેટલા માટે ખીદમતગારને તું એટલુંજ જણાવજ કે બહાર એક જગ્યાપર સફેદ દાઢ છે જે ઉપર પગ મારવાથી એક સોનાની ચાવી બહાર પડશે તે તું શાહને આપીને કહે જે કે આનાથી તાણું ઉઘાડો ખીજી કશું તે ખીદમતગારને વધુ જણાવતો ના.

એવું હું ખીજી શું તુને શું જનાવું ખીજી એજ કે મને તેજ દીવસે બસારત થઇ કે તું એક કાગળ લખ ને તેમાં લખજ કે જે દીવસે તારી પછીના શાહને તે કાગળ મળે કે તેની ત્રણ વર્ષ પછીજ તે તે બેદી ઝોરડામાં દાખલ થાય તેની એક દીવસ પણ અગાઉ માહે દાખલ થાય નહીં. હવે હું વધુ એ જનાવું છ કે મેં જે પ્રમાણે લખ્યું છે તે પ્રમાણેજ અમલ કરજે તે તેજ પ્રમાણે ચાલજે.

ખુદ તારી સન્નતનત વધારે ને તું એક દાનાવો માનો દાનાવ શાહ બને એજ મારી દુવા છે. જા મારા બેટા, તું મુખી રહેજે ને ખુદ તુને સહાય થાએ, એજ

આહ, તે કાગળ પુર થયું. ને આદેલશાહ બચ્ચોજ દીલગીર તેમજ ખુશ હોય તેમ જણાયો.

ખુશ એટલા માટે કે તે તલેસમ તેનેજ ખુલ્લે ખુલ્લો જણાશે ને દીલગીર એને માટે કે તેને ત્રણ વર્ષનો વીલંબ હતો. તેને પોતાના મનમા વમાર્યું “વર્ષો ના વર્ષો વીતી ગયા તો ત્રણ વર્ષને કાંઈ ઘણો વખત નથી.”

પ્રકરણ—૬ ડું.

એ વર્ષ વીટી ગયાં છે. આજે સહવારમાં આદેલશાહની રાજ્યધાની આગળ સખત લડાઈ ચાલે છે દુશમનોના લશકરનો મુમાર નથી પણ તેઓમા સંપ નથી. શાહના લશકરમાં સંપ છે પણ થોડાં લશકર છે. જંગનો મામલો વધુ ને વધુ શુરપર ચઢે છે. આની તરફ જ્યારે લશકરનો વડો “બેરામખાન” છે જ્યારે દુશમનોના લશકરનો વડો “ગોદરેજ” છે દુશમનોના લશકરનો વધારે મરો થતો હતો. પણ બહાદુર ગોદરેજ તેઓને જેમ અને તેમ શુર ઓપતો હતો. આખરે શાહના લશકર ઉપર એક મોટો હુમલો આવ્યો ને એકાએક એક તીર આવી બેહરામખાંના અરખને વાગ્યો. તે અરખ પડ્યો, તેવોજ બેહરામખાં ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતરી પડ્યો. શાહના લશકરે પોતાના વડા સરદારને મેદાનમાં દીઠો નહીં જેથી તેઓ નાસ ભાગ કરવા લાગ્યા. દુશમનના લશકરે આ તકનો લાભ લીધો ને બે પહેલવાનોએ આવી ખડે પગે ઉભેલા બેહરામને ઘાંધ્યો ને પોતાના સરદાર આગળ લઈ ચાલ્યા.

એક આવાજ ને તુરત તે બેઉ જણના પગમાં આઘાત અકેકો ઢીર વાગ્યો ને ભોંયપર પછડાયા. દુશમનના લશકરે—બેહરામને જીવતો દીઠાંથી તેના લશકરો તરત સંપીલા થયાં ને પાછું લડવાનું શરૂ કરવા માંગતા હોય તેમ સફ સમારીને ઉભા—તેઓને ઉભેલાં દીઠાં હજીજુ તો શાહના લશકરો લડે તે અગાઉ તેઓમાના એકે બરાબર નેમ લઈ પોતાના સરદારને પકડનારા બે જણના પગમાં આઘાત અકેકો તીર માર્યો. બેહરામ તરત પોતાના લશકર તરફ આવ્યો તેને એક ઘોડો આપવામાં આવ્યો ને આગળીજ રીતે હીંમતથી લડવાને તેઓ ઉભા. દુશમનના લશકરમાં સંપ ન હોવાથી ફાટફુટ પડી. તેઓનો સરદાર “ગોદરેજ” કેદ પકડાયો. તેને લઈ બેહરામખાન પોતાના શાહ આગળ આવ્યો. બેહરામખાન નમીને ઉભો. શાહ

પુછ્યું “અએ ગોદરેજ, તું હવે હમારે શરણે છે પણ મેં તુને માફી બખશીછ.”

“અગર મારા લશકરમાં સંપ હોતે તો તું શું પણ તારા જેવા શાહના દશ લશકરને પુરા પડતે. અગર સંપ હોતે તો તારી રાજ્યધાની ખાકમાં મેળવતે. અગર સંપ હોતે તો તારા તાજને આએ પગો નીચે દાખતે” ગોદરેજે શાહને ગુસ્સાથી કહ્યું.

“જા અએ જવાન તારી હીમ્મતપર આફરીન છે અને તારી ઉપર મેહર છુટેછ અગર નહીં તો આએ તારા ખેલોજ તુને ખાકમાં મેળવતે. જા હું માફી બક્ષશુંછ.”

“તારી મુશીની. હું જરા રતી ભાર પણ દરકાર કરતો નથી તેં મને માફી બક્ષી છે તું શું થયું પણ તારા અને મારા સાહ વચ્ચેની દુશમનાઈ હું ભૂલીશ નહીં” તે ગર્રીથી બોલ્યો. “તું તો હમારા શાહ આગળ પાણી ભરે પાણી.”

“શું ? તારા ઉપર મેહેર કીધી તેથી તું આટલો કાંકો તારા મગજમાં રાખેછ. જેમ એક મગતર કરોળીઆની જાળમાં ફસેછ તે ધણીજ તાણતોડ કરેછ પણ ઉલટો વધારે અંદર શીકડાયેછ તેમ તારો આએ હાલ છે.” શાહે કહ્યું “તું હમારા હાથમાં એક મચ્છર મીસાળ છે પણ કાંઈ નહીં હું તારી ઉપર હજુલુ મેહેરઆની કરુંછ, તુંને કાંઈ સજા કરવા પ્રેમાવતો નથી.”

“નહીં તો મને શું તારી દરકાર છે ?”

“ચુપ, ચુપ અએ જવાન તારી ગર્રી છોડ તું જોતો નથી કે તું કોણ સામે ઉભો રહી તકરાર કરેછ જો તુંને સજા કરવા માગું તો હજુલુ હું મોઢાંમાંથી શંખદો બહાર નહી કાઢું તેટલા તે અમલમાં મુકાય.”

“શાહ, શાહ મને માફ કર, તારી બહાદુરી જોઈ, તું અગર મને મારી નાંખવા આહે તો જલ્લાદ તૈયાર છે. મે ગુસ્સાના અવેશમાં તમો નામ વરની સામે એટલું બધું બોલવાની હીમ્મત કીધીછ; પણ માફ માફ અએ શાહ મને માફ કર” તે જવાન નીચું જોઈ નર્મીથી બોલ્યો. “તેં મને માફ કીધો એજ તારી મોટી બહાદુરી છે કારણકે અગર કોઈ દોસ્તની સાથેથી એમ વાત કરતે તો તે કાંઈથી સજા કરતે મગર તારૂં દીલ અજબ તરોહતું છે કે એટલું બોલવા છતાં તેં મારી બક્ષી છે.”

“જાઓ, સીપાઈ આએ જવાનના બંદ છુટા કરો તે ઉંચા રેશમી પોષાકો આપો, ગોદરેજ તું એઓ સાથે જા ને નાહી બદન સાફ કરી

પોષાક પેહેડી મારી આગળ આવ.” ગોદરેજ નમીને સીપાઈઓ સાથે ગયો. અરધા કલાકમાં તો ગોદરેજ ઘણોજ ભપકાબંધ દરબારમાં દાખલ થયો ને શાહના તખ્ત આગળ ગુઠન્યે પડ્યો. “ઉઠ અએ જવાન ને લે આએ ઝવાહીરની અંગુશત્રી તે મારા તરફથી તુને એક ભેટ છે, ને આજ પછી તુને હું મારા ખમનચીઓનો વડો તરીકે ઓળખશ. ને જ તારા ખરાં દીલથી મારા આપેલા કામ પર મંડ”

“મેહેરબાની, શાહ મેહેરબાની, ખુદા તારી સક્તતત વધારે ને તુંને ખુદાએ મદદ કરે.”

આ પછી ગોદરેજ પોતાના કામપર ખુબ તકેદારીથી મંડ્યો. તેને થોડાં વખતમાં તો શાહની એટલી બધી પ્રીતી ખેંચી કે શાહ તેને પોતાની પાસે બેસાડતો, તે દીન પર દીન શાહને કાંઈ ફાયદોજ કદી આપતો ચાલ્યો. થોડાં મહીના વીટી ગયા બાદ એક દીવસે શાહનો ઘણોજ દાનાવ વઝીર બીમારીથી મરણ પામ્યો. ત્યારે શાહ અત્યંત દીલગીર થયો, ને તેની જગ્યાએ ગોદરેજને વઝીરનો ઓધો આપ્યો. ગોદરેજ વઝીર થયો.

પ્રકરણ—૭ મું.

આજે સહવારના પહોરમાં આદેલશાહના મહેલમાં કોઈ શખ્સ પુર ગંભીરાર્થ અને ખરાં દીલથી તે પાક પેદા કરનાર કીરતારની બંદગીમાં મશગુલ હોય એમ આવાજ આવતો હતો. આ શખ્ષ કોઈજ નહીં પણ આપણો અરદેશીર ઉર્જે આદેલશાહ પોતેજ છે. આજે તેજ દીન છે કે ને દીને શાહ અફસર જંગે પોતાના શાહી મોહર સાથના કાગળમાં લખેલું કે ત્રણ વર્ષ રહીને તે ઓરડો ઉંઘાડજે તે ત્રણ વર્ષ પછીનો આજનો દીન છે. કાગળમાં પ્રમાવ્યા મુજબ તે કરવાની ધારણામાં છે. તે બંદગી કરી રહ્યો છે. ત્યાર પછી તે તરત ઊઠ્યો અને ખુદાનુ નામ જગ્યાન પર લઈ તે બંધ પણ તક્તેસમાટીક ઓરડા આગળ આવી લાગ્યો. તેને તરત પોતાના પગો એક પછી એક પેલા સફેદ દાઢ વાલી જમીનપર માર્યા. એક આવાજ ને અગાઉની માફક તે કુંચી બહાર નીકળી પડી.

શાહ કુંચી ઉંચકી આગળ વધ્યો ને તાણું ઉંઘાડવાને કુંચી અંદર પોઈ. એક ધડાકો અને બીજી પળે તેની સામે તરેહવાર ઝર ઝવાહીરથી પુર એક ઓરડો નજરે પડ્યો. આહ, શું તેમાંથી મુગંધ આવતો હતો;

જાણે બાગે બેહેશત તેણે પોતાનો જમણો પગ અંદર મૂક્યો તેવોજ તેમાંથી ગણુ ગણાતનો મધુર આવાજ નીકળ્યો.

“ખુશ આમદી, ખુશ આમદી શાહે આદેલ, ખુશ આમદી.”

તેણે પોતાનો દાખો પગ મુક્યો એટલે જલદીથી તે આવાજ આવતો બંધ પડ્યો.

અંદર દાખલ થયા પછી બધે જોયું તેણે ઝવાહીરો સીવાય બીજું કંઈ દીઠું નથી. “સખુર” એક ભેદી આવાજ આયો અને શાહ ચાલતો અટકી પડ્યો.

“આંખ બંધકર?” પાછો તે આવાજ શાહે તેમ કીધું.

“ઉંઘાડ” અને શાહની નજરે એક સુંદર રેશમની ઝાલર દેખાઈ જે એક સખીને ઢાંકી નાખતી હતી. શાહે આસ્તે રહી તે રેશમી પરદો ઉંચકી માહે જોયું કે “ઓહ” આવાજ સાથે સાહ બેસુદ્ધ થઈ પડ્યો.

આ આવાજ “ગોદરેજ” વઝીરે સમજ્યો. કે જેને શાહે પોતાનાં મેહેલમાજ એક ખાસ રહેવાને ઓરડો આપ્યો હતો. તેને શાહનો આવાજ પીછાણ્યો. તે શાહના ઓરડા તરફ ગયો. તેણે ઘંટ વગાડ્યો કે જે ઘંટ એવી મતલબે રાખવામાં આવ્યો હતો કે અગર શાહને કંઈ કહેવાને તેના ખાનગી ઓરડામાં જવું હોય તો ઘંટ વગાડવો અગર ઘંટનો આવાજ પાછો ન મળે તોજ અંદર દાખલ થવું ને મળે તો નહીં દાખલ થવું. આ વખતે આવાજ આયો નહીં. ગોદરેજ અંદર દાખલ થયો તેને શાહને ત્યાં દીઠો નહીં. તે ગભરાયો તે બહાર દોડ્યો અને મહેલના એક ઓરડા આગળ આવ્યો ત્યાં તેને શાહને સુંદર ઝવાહીરથી મઢેલા પલંગ ઉપર સૂતેલો દીઠો. હવે મારા પ્રીય વાંચક તારે જાણવું જોઈએ કે જ્યારે આદેલશાહે ખુમ પાડી તેવોજ બેસુદ્ધ થઈ ગયો તેજ વખતે ભોંય નીચેથી એક ઝવાહીરનો સુંદર પલંગ નીકલી પડ્યો અને શાહ જાણે પોતે તે પર સૂતો હોય તેમ બરોબર ગોઠવાઈ ગયો અને તે ઓરડાનો તલેસમાત તુટી કુદી ગયો ને સીધી ચાલ થઈ ગઈ પણ તે સખી તો શાહના પલંગ સામે તેના રેશમી પડ સાથે જોવી હતી તેવીજ પડી હતી. ગોદરેજ આ જોતો ત્યાં ઉભોજ રહ્યો. થોડે વખતે સાહ સુદ્ધીમાં આવ્યો તેને આસપાસ નજર ફેરવી.

“વઝીર, તું અહાંઆં છે, તું ક્યાંથી? ક્યાં છે તે બાગ ક્યાં છે તે ગુલેસ્તાન, ક્યાં છે તે પમરાત યા ખુદા હું થોડા વખતની અગાઉ તો ક્યાં હતો ને હમણા ક્યાં છું. આહ, તે મનમોહન—તે જોલતો અટક્યો. “શાહ, એ શું બકબક ગુલેસ્તાન શું ને બાગ શું મેહેલની અંદર બાગ ક્યાંથી ને ગુલેસ્તાન ક્યાંથી હોય”

“ નહીં, નહીં ગોદરેજ તે હમણા મારી નજર સામે હતું ને હમણા કેમ દીસતું નથી.”

ગોદરેજ મનમા બડબડ્યો કે શાહને આજે શું થયું છે.

“પણ ઓહ મને ગીરફતાર કરનાર તો અહીંઆ છે પણ તેની આસપાસનું નહીં મળે.” સામેના તે રેશમી પડા સામે જોઈ બોલ્યો. “બસ, બસ મને તેને દીવાનો કીધોછ આહ શું તે મુખદો, વઝીર, વઝીર તું જોશે ત્યારેજ તારી ખાત્રી થશે કે તે જોઈએ તે કરતાં ખુબસુરત છે કે નહીં. ખરેખર અગર હું જો એ ચીત્રની શાહજાદી જીવતી હોય ને નહીં પરણું તો યાદ રાખ કે આજે રાજ કે ગાદીની કાંઈખી દરકાર કર્યા વગર આપઘાટ કરશ. બસ હું બાધા લેંઉછ ને કદીખી તે તોડશ નહીં, યાદ રાખજે. પણ ચાલ વાર ગોદરેજ હું તે તુને બતલાઉ”

તે અને વઝીર આગળ ચાલ્યા. એકદમ આદેલશાહ ચાલતો અટક્યો તે આસપાસ નજર કરવા લાગ્યો. “શું તે દાઢ પણ ગેપ?” તે બબડીને પાછા પગળાં ભરવા લાગ્યો.

આખરે તેઓ તે ભેદી ફોટા આગળ આવી પહોંચ્યા શાહે ધીમે રહી તેનો પદરો ઉંચક્યો.

“શાહે જાદી મગરેય, દુખતરે શાહે ચીન” એક ભેદી આવાજ બોલ્યો.

આહ, ને ખુબસુરત દેખાવ; જાણે બેહેશતની હુંરી; શું તે દીલપસંદ દેખાવ. “વઝીર, આ છખી જ્યારે આવી સુંદર દેખાયછ ત્યારે તે જીવતી શાહજાદી કેવી હશે?”

“શાહ, એ ખ્યાલ છોડ, એ શાહજાદી વીધે મેં સમજ્યુછ કે એ ચીનના જાહો જલાલી ભરેલા શાહનશાહ ખોદાદાદની એ બેટી થાય છે. એ શાહજાદીને વારતે ઘણા મોટાં મોટાં શાહજાદાઓની માંગણી આવી હતી, પણ તે કોઈને મચક આપતી નથી. મગર તે ઘણાં સુંદર રમકડાંઓની શોખીન છે અને પોતાનો દુરસદનો વખત બધો એ રમકડાં રમવામાં ગુજારે છે. અને તેને કોઈની દરકાર નથી.”

“ નહીં, નહીં હું તો પરણું તો એનીજ સાથે.”

“શાહ ખ્યાલ છોડ, શું એનાં કરતાં કોઈ શાહજાદી વધારે ખુબસુરત નહીં હશે?”

“ નહીં, નહીં દુન્યામાં નહીં હશે એવું હું ધારંછ.” શાહે કહ્યું “હું એ શાહજાદીનો ખ્યાલ ખીલકૂલ નહીં છોડશ.”

“ખ્યાલ છોડવો કે નહીં એ તમારી મરજી. પણ કાંઈ નહીં હું શું કરવું તેની મુક્તી રચીશ.”

“હા, હા દાનાવ ગોદરેજ કાંઈ મુક્તી રચ.” આ પછી ગોદરેજ અને આદેલશાહ દરબારમાં ગયા. દરબારમાંના સર્વે જણે શાહને માન આપ્યું અને ગોદરેજ શાહની પાસે પોતાની નેમેલી જગ્યાએ જઈ બેઠો. આહ, પ્રીય વાંચક તે તમે સમાડીક ચોરડો એક ચાલના આકારમાં ફેરવાઈ ગયો હતો. ખીલકુલ જણે તમેસમાત કોઈ દીવસે થયો નહીં હોય તેવો થયો. બધું ગુમ થયું, ઝવાહીર જતા રહ્યા, પમરાત જતો રહ્યો, બાગ ગુમ થઈ ગયો પણ સઉથી સુંદર અને સઉથી કીમતી ઝવાહીર તે તે ખુશસુરત શાહ-જાદીની સખી ગુમ થઈ ન હતી. તે તો ત્યાંની ત્યાંજ જણે શાહને લલ-ચાવવાને વાસ્તે પડી રહી હતી.

પ્રકરણ—૮ મું.

આ પછી એક દીવસે ગોદરેજે શાહને સાથે લીધો અને તેઓ સ્ટીમરમાં જાતજાતના સુંદર નક્શીદાર સોનેરી રમકડાંઓ સાથે લઈ બેઠાં. શાહે પોતાની દરબારનો સારો બંદોબસ્ત કીધો હતો. થોડાં દીવસ પછી તેઓની સ્ટીમર ચીનના બંદરે હબી.

જરા આપણે “મગરેચ” શાહજાદીને વાસ્તે બે બોલ વાંચ્યે. ચીનનો શાહનશાહ ખોદાદાદ એક પ્રખ્યાત શાહનશાહ તરીકે જાણીતો હતો. તે ધણો જબરદસ્ત હતો તે સર્વે વાતે લલો હતો મગર તેની એક બુરી ખાસી-એત એ હતી કે તે જંદુઈ વીઢ્યા જાણતો હતો ને તેને કોઈ કોઈ વખતે ખરાબ રીતે અમળમાં મુકતો. આ શાહનશાહની એક અતી ચેહેરે-નમુન બેટી હતી. તેનું નામ મગરેચ હતું પણ લાડથી ખોદાદાદ તેને “ગોહરે ચીન” કરી બોલાવતો.

વાંચનાહ, આ કલમમાં શાહજાદી મગરેચની ખુશસુરતીનું ખ્યાન કરવાની તાકાત નથી. આહ, શું તેના હોઠ જણે પરવાલાં, તેનાં દાંત તો જણે એક દાડમની કળીની મુઆફેક હારખંધ સીધી લાઈનમાં તેનાં (અત્રે જણાવવું જોઈએ કે કેટલાંક ‘લખનારાઓ’ તેણી બોલ વાપરેછે, પણ આ કલમ તો તેણી શબ્દ વાપરવાને જણે અટકી પડે છે ને જણે લખનારને સુચવે છે કે “યાદ છે કે શીક્ષકના બોલો ‘તેણી બોલ પારસી—

ગુજરાતી છે, 'મારે તે વાપરવું એ વધારે સારી રીત છે,' તેથીજ બધેકુંતે જવાપરવું પડેછ. માટે વાંચનાર દરગુજર કરજે) ચહેરાને વધારે ખુશ્મુરત બનાવવા ગોઠવાયલા હતાં, કાળી કાળી આંખો, ગુલાબી ગાલ (અસ, અસ વાચનાર એમ લખવા એસુ તો મને લય છે કે તું કંટાળશે, અસ તું તારે મગરેબને ઘણીજ ઘણીજ ખુશ્મુરત જાણજે.)

તેને વાસ્તે ઘણાં મોટાં શાહજાદાઓની માંગણી આવી હતી પણ શાહજાદી કોઈ સાથે નેકા કરવાતું પસંદ ન કરતી ને મેહેલમાં સુંદર રમકડાં રમી કુરસદનો વખત ગાળતી. એક દીવસે શાહજાદીએ સમજ્યું કે કોઈ મુસાફર ઘણાંજ સુંદર કારીગીરીનાં સોનાના રમકડા લાવેછ ને શહેરમાં દુકાન માંડીછ. અત્રે આપણને જાણવું જોઈએ કે તે મુસાફર કોઈજ નહીં પણ આપણો ગોદરેજ પોતે છે તેને શાહને સ્ટીમરમાંજ રહેવા દીધો ને પોતે એક પેટ્રીમાં થોડાં રમકડાં લઈ એક દુકાન શાહે લઈ કીનારાપર શહેર હતું તે જગ્યાએ ગયો.

મગરેજ તે ખરીદી કરવા શહેરમાં આવી. વઝીરની મોટી દુકાનમાં દાખલ થઈ. વઝીરે ઘણુ મૌન આપી તેને એક સોનેરી ખુરશી પર બેસાડીને દરેક રમકડાં બતાવવા લાગ્યો. શાહજાદી તે જોઈ ઘણીજ ખુશ થઈ.

“વાહ શું સરસ આ રમકડાં છે, તમારી આ દુકાનમાંનો માલ કેટલાંની કીંમતનો છે ? ઘણાંજ સુંદર આ રમકડાં છે.”

“અએ, શાહનશાહજાદી આતો શું પણ આના કરતા વધારે સુંદર અને ઘણાક શોભાયમાન રમકડાં હમારી સ્ટીમરમાં છે.” વઝીરે કહ્યું “પણ તે સ્ટીમરને કીનારે લાવી શકતા નથી અને બધો માલ પણ બંડારમાં પુષ્કળ છે જે હમે લાવી શકતા નથી. અગર ખુશી હોય તો ત્યાં આવો. તમો બેઠક ખુશ થશો. એવી મારી પક્કી ખાત્રી છે.” શાહજાદી પોતાનાં થોડાંક માણસોને સાથે લઈ તે સ્ટીમરમાં જવા માટે વઝીર સાથે હોડીમાં બેઠી. સ્ટીમર પર આવ્યા. બંડારમાં શાહજાદી રમકડાં જોવા ગઈ.

તે જુએછ તે દરમ્યાન આદેલશાહે સ્ટીમરના કપતાનને એક ઇસારત કીધી જેથી સ્ટીમર વીજલીની વેગે સડસડાત પાણી કાપતી ચાલી. શાહજાદીના માણસો બહાર દોડી આવ્યા પણ સ્ટીમરપરના માણસોએ તેઓને ચુપ રહેવા ફરમાવ્યું. શાહજાદીને સ્ટીમર હાલતી હોય તેમ લાગ્યું તે તરત બહાર દોડી આવી ને પોતાના માણસોને ખુબ પાડી બોલાવ્યા પણ જવામ મળ્યો નહીં.

“અએ, સૌદાગર તે આએ હજો બધો” તે પોકારી હો “મારા

આપને માલમ પડશે તો તારો જરોજર ફેજ કરશે ” તેટલામાં શાહ બહાર આવ્યો. શાહનો ખુબસુરત ચહેરો જોઈ શાહનદી-જાણે કાંઈ જાદુથી-તેનાં પ્યારમાં ગીરફતાર થઈ ગઈ. શાહ તો તેણીને જોઈ પાછો એક વખત હોસ ખોઈ બેઠો. શાહ જ્યારે હોસમાં આવ્યો ત્યારે તેણીને ખુબ સમજાવવા પડ્યો ને પોતાનો વીચાર જનાવ્યો. મગરેજ ખીં તેના પ્યારમાં પડેલી હોવાથી તે બધું વીસરી ગઈ અને તેની માંગણી કમુદ્ર રાખી.

પેલી ગમ શાહ ખોદાદાદે પોતાની બેઠીની સાંજવેર રાહ જોઈ તોળી તે આવી નહીં ને તેની સાથના માણસો પણ પાછાં ફર્યા નહીં. તેણે તરત ખીજાં લશકરો મોકલાવ્યા ને શોધ જોળ કરાવી તો તેને માલમ પડ્યું કે મગરેજ તેઓની સ્ટીમર પર ગઈ હતી તેને દરીયાવમાં પોતાની બોટો ઉતારાવીને જોવરાગ્યું તો તે તેને સ્ટીમર હતી નહીં એમ સાંભળ્યું. હવે શાહ ખોદાદાદ ગભરાતમાં પડ્યો તેને બધી શોધ જોળ કરાવી પણ બર્થ. તેને હવે જાદુ ચલાવવા માંડ્યું જે જાદુની અસર શું થાય છે તે હવે પછી માલમ પડશે.

સ્ટીમરમાં બધું સમાધાન હતું. એક રોજ વઝીર ગોદરેજ દુટક પર હવા ઘોરતો બેઠો હતો તેટલાં ત્યાં બે પક્ષી આવી થોડેબુર બેઠાં. અત્રે જણાવવું ઠીક પડશે કે ગોદરેજ વઝીર જનાવરની બોલી સમજતો હતો. નર પક્ષી પોતાની માદાને કહેવા લાગ્યું કે આએ સ્ટીમરમાં પ્રખ્યાત શાહ આદેલ શાહ, તેની ભવીષ્યની મોહરદાર તે ચીનના શાહનશાહ ખોદાદાદની બેઠી મગરેજ અને શાહનો વઝીર ગોદરેજ મુખ્ય છે. તેને મગરેજની બધી વાત પોતાની માદાને કહી. પછી બોલ્યો કે ખોદાદાદે પોતાનું જાદુ ચલાવ્યુંછ તેથી જેવાં આ લોકો શાહને વતને પુગશે કે કીનારાપર શાહના હોકમથી એક સફેદ ઘોડો લાવવામાં આવશે અગર આદેલશાહ તે પર બેસશે તો તરત મરણ પામશે. પણ કોઈ શખ્શ તે ઘોડાને મારી નાંખે તો શાહનો જીન બચે જો આમાથી તેનો જીન બચશે તો જે દીવસે તેના લગ્ન હશે તે દીવસે એક પોષાક લાવવામાં આવશે અગર શાહ તે પેહેરશે તો ખળી લસમ થશે પણ કોઈ શખ્શ તે કપડા પ્રાડી તોડી નાંખશે તો શાહનો જીવ બચશે. ત્રીજી વખતશાહ બચ્યા પછી લગ્નને આંઠમે દીવસે મગરેજ બહુ ખુશ થઈ જઈ નાય રંગમાં પડશે ને બેસુદ્દ થશે અગર કોઈ શખ્શ તેની છાતી આગળની નેસ ચીરે તો શાહનશાહ બાનુ બચે ને નહીં તો તે મરીજશે. બસ જો એમાંથી બચશે તો પછી કાંઈ પણ મુસીબત તેઓ પર નહીં આવી પડશે. અગર આ મારા સુખન કોઈ શખ્શ સગજશે ને તેમ કરશે તો સાફ પણ તે વાત કોઈનેથી કહેશે તો તે પથ્થરનુ પુટલું બની જશે. આ શખ્દો બોલ્યા પછી તે ભલાં પક્ષીઓ ઉડી ગયા. તે શુદ્ધતેજો બધી

ગોદરે સમજી હતી. તે મનમા બોલ્યો શું બોદાદાદ જાદુગર છે! શું તે આમ ગજબ કરશે; આહ, આવી જાહોજલાલી ભરેલો શાહનશાહ હલકો ખવાશ ધરાવેછ. પણ ખુદા મહેરબાન હશે તો તે શું પણ કરોડો એવાં-એવાં કાંઈ વલસે નહીં. હું કદી કદી પણ મારા બહાલા શાહને મરવા નહીં દેવશ ખુદા તેની તરફ મેહેરબાન છે. હું મારા જાનની સલામતી નહીં જોવશ પણ શાહની સલામતી જોવશ. હું મરશ પણ તેને મરવા નહીં દેવશ. બોદાદાદ, બોદાદાદ તારું કાંઈ વળવાનું નથી. તારું જાદુ કરગત થાય તે આગમજ તો આ જાદો તેને અટકાવશે. વાંચનાર, તે વઝીર પોતાના શાહ તરફ કેવો વફાદાર, નીમક હલાલ હતો તે તે જરા જોયું. કાંઈ નહીં આગળ ચાલો.

પ્રકરણ ૯ મું.

કેનારે સ્ટીમર આવી પુગી એક સફેદ ઘોડો શાહની સ્વારી માટે લાવવામાં આવ્યો. સઘળી રૈયત ખુશી થઈ શાહને ધણું માન આપવા લાગ્યા. શાહ ઘોડા પર બેસવાની તૈયારી કરે તે આગમજ ગોદરેજો પોતાની તરવાર મ્યાન માંથી ખેંચી કહાડીને એક ફટકો તે ઘોડાની ગરદન પર માર્યો. તે ઘોડાની ગરદન છુટી થઈ સ્ટીમર ની ઉપરથી થઈ દરીયાવમાં પડી.

શાહે વઝીરને પુછ્યું “એમ કાંય તે એશું કામ કીધું” શાહ મેં ધણું ખુશ કીધું છ. તુંને બીજો ઘોડો શું ન મળશે? જોઈએ તેટલા ઘોડા એના કરતા સરસ મળશે” શાહે બીજો ઘોડો મંગાવ્યો ને શેહેરમાં ગયા. ધામધુમ પુષ્કળ હતી. શાહના અને વઝીરની ખુશાળીનો પાર રહ્યો નહીં. એક અખવાડીયું વીટી ગયું. શાહના આજે શાહજાદી મગરેજ સાથે ઘણી મોટી ધામધુમ થી લગ્ન છે. શાહને વાસ્તે સોનેરી ઝાંઝર વાલાં કપડા લાવવામાં આવ્યાં જો ગોદરેજો માણસોનાં હાથમાંથી લઈ લીધા ને ફાડી તોડી નાંખ્યાં. શાહનેવાસતે તેના કરતાં વધારે કીમતી અને સુંદર પોષાક લાવવામાં આવ્યાં. (પણ તે તદ્દન ગુપચુપ કે આદેશને માફ પડે નહીં) શાહના ઘણીજ ધામધુમથી લગ્ન થયાં. લગ્નને આઠ દીવસ થઈ ગીઆ બાદ શાહજાનું મગરેજ ઘણી ખુશીમાં આવી જઈ નાચવા લાગ્યા અને પડી બેસુધ્ધ થઈ ગીયા. તરત ગોદરેજ દોડી આવ્યો ને છરી વડે શાહ જાનની છાતી નીચેની, નેસ કાપી ને તેમાનું લોહી ચુસી ચુકવા લાગ્યો. શાહ લાલ થઈ ગુસ્સામાં આવી શમશીર કાઢી વજીરપર દોડ્યો ને બોલ્યો

“અએ નીચ, નીમક હરામ તેં આએ શું કામ કીધું? તે શાહઆનુના શરીરને હાથ લગાડ્યો? તુંને સત્તા શું હતી? તેં મને એક પીદરની કાની મદદ કીધીને હમણા એમ નીમકહરામ બન્યો? હું તુને હિમણા કતલ કરુંછ.”

વઝીરે પોતાની કમર સાથે બાંધેલાં ચતામાંથી કાંઈ મલમ કહાડ્યું ને શાહઆનુના તે શરીરના ભાગ ઉપર લગાડતા બોલ્યો “અએ શાહ, તું મારું માન, માફ કર, આએ વાત મને ના પુછ મેં તારા ભલાંને ખાતર કીધુંછ મને માફ કર”

“અએ, નીચ તુંને માફ, માફ કરવું એ પાપ સમાન છે.”

“શાહ, તું મારું માન મેં કીધુંછ તે સાફ જ કીધુંછ. તું મને એ વાત ના પુછ, પણ ખૈર તું જીદ કરેછ તો ચાલ તારા ઓરડામાં હું તુંને તે વાત કહેવશ. પણ તું પશ્તાશે યાદ રાખ.”

“નહીં નહીં મને તે વાત કેવીજ પડશે.”

શાહ અને ગોદરેજ બેઉ મેહેલને લગતા શાહના ઓરડામાં ગયા. ઘણી ગંભીરતાથી વઝીર વાત કરવા લાગ્યો. તેને ઘોડાની વાત કીધી કે “ગુઠણ” સુધી પથ્થર થઈ ગયો. શાહના પોષાક વાસ્તે કહ્યું એટલે “હું” સુધી અને અફસોસ સદ હજાર અફસોસ કે ત્રીજી શાકનશાહઆનું વિષે વાત કહી કે તે માંથા સુધી પથ્થર બની શાહના પગ આગળ પડ્યો. હવેજ શાહની સુધ્ધ ઉંઘડી, ને હવેજ તે પસતાવાને વઝીરને જોહવાથી રડવા અને કલાપીત કરવા લાગ્યો. “વઝીર, ગોદરેજ તું કેવો ભણે કેવો વશદાર તેં મારો અને શાહઆનુને જીવ બંચાવ્યો, મેં આ શું કામ કીધું કે તારું કહ્યું નહીં માન્યું, હવે તારા જીવો વઝીર મને ક્યાંથી મળશે”

“બસ, બસ શાહ હવે રડવાનું મોકુફ કર હવે તારું કાંઈ વલવાનું નથી જે બનવાનું હતું તે બન્યું; તારે કામે લાગ.” એક આવાજ તીકળ્યો.

શાહ ગમગીન એહેરે પોતાનો ઓરડો છોડી શાહઆનું બેસુધ્ધ પડેલાં ત્યાં ગયો. ઘોડા વખત પછી રાણી સુધ્ધીમાં આવ્યા. તેને શાહને પુછ્યું. “ખ્યારા આદેલશાહ, હું ક્યાં? ક્યાં છે મહેલનો દેખાવ? શું? ક્યાં છે ગોદરેજ?”

“ગોદરેજ, ગોદરેજ, બહાલી; ગોદરેજ ગયો.”

“શું? ક્યાં ગયો? એ શું બોલોછ, સાફ સાફ બોલો, એ શું ગુંચવાડા બરેલું બોલવાનું.”

~~નકલી~~ નકલીઆઓથી ઠગાશો નહિ.

ગુલાબી ચહેરો અને તનદુરસ્તી કેને નહિ ગમે ?

વંશ પરંપરાગત ધંધાના પક્ષા અનુભવથી બનાવેલી ભરસા પાત્ર ગોળીઓ.

મૃત ૩. ત્રણની લેનારને એક બરમા ટાઈમપોસ મૃત

“અમૃતવેલી ટૉનિક પિલ્સ”માં

સમાયેલા અજઞ્ય ગુણો.

દુર દેશાવર સુધી એકઅવાળે પ્રખ્યાત થવાનું કારણ તેમાં સમાયેલો રામબાણ ગુણ છે.

“અમૃતવેલી ટૉનિક પિલ્સ” — લોહી સાફ કરી પાચન શક્તિ વધારે છે.

સ્મરણ શક્તિ વધારનાર એકસ ઉપાય છે.

કાર્ષ્ય કામ કરવાને ઉપજતો કંટાળો દુર કરી શરિરમાં સ્ફુરતા આણે છે.

લાંબી જીંદગી અને આરોગ્ય મેળવવાનો ખાત્રી લાયક બરો ઉપાય છે.

શરિરના દરેક અવયવને પોશણ આપી જાથુકની શક્તિ આપે છે.

સંસાર મુખ ભોગવવાને લાયક બનાવનાર કેવળ ઉંચી વનસ્પતિમાંથી બનાવેલી ગોળીઓ છે.

સ્વપ્ના વસ્થા બંધ કરી શરિર મજબુત બનાવે છે.

પેશાબની સાથે જતી ધાતુ બંધ કરી બદનમાં શક્તિ આપે છે.

વિર્યને શુદ્ધ કરી ઘટ બનાવનાર ગોલીઓ છે.

દરેક જાતના ધાતુશ્રાવ અટકાવી લોહી વધારે છે.

યાદ શક્તિ વધારી તન અને મનની શક્તિ વધારે છે.

હસ્તક્રિયાનો બધા દોષોનો સંપૂર્ણ નાશ કરવાની આ ગોલીઓ તાકાત ધરાવે છે.

ગુલાબી ચહેરો અને શરિર મજબુત બનાવવું એ આ ગોલીઓની પહેલી ફરજ છે.

વાપરનાર હુમેશાં તનદુરસ્ત રહે છે, માટે

મજબુત અને તનદુરસ્ત રહેવું હોય તો વાપરો પ્રખ્યાત થએલી,

“અમૃતવેલી ટૉનિક પિલ્સ.”

એકલા માત્રેક — ડૉક્ટર એ. જે. ચાંદલીઆ.

ઠેકાણું — હેડ ઓફીસ. નંબર ૨૮૭ કાલબાદેવી રોડ. મુંબઈ.

જાહેર ખબર.

દવાઓનાં મળતાં નામો આપી, નકલ તરીકે વપરાતી દવાઓથી સંભાળજે ઠગારો નહિ.

મફત ! રતિશાસ્ત્ર અને સ્ટાઇલો પેન મફત !!

એક સામઠી રૂ. ૮ ની પેટન્ટ દવાઓ લેનારને રતિશાસ્ત્ર (કોકવીધા) નું ગુપ્તવિદ્યાનું રૂ. ૨૫ વાળું પુસ્તક અને રૂ. પાંચની સ્ટાઇલોપેન મફત અપાય છે.

વંશ પરંપરાથી ચાલતા આવેલા વૈદ્યકી ધંધાના બહોળા અનુભવથી બનાવેલી
લક્ષ્મીપાત્ર, જગપ્રસિદ્ધ દવાઓ !!!

કમપુરૂષત્વપણા માટે “મદન મિત્ર” લેપ

અવીચારથી પ્રાપ્ત થએલી ગુપ્ત અચયવોની નસોની કમ-
જેરી સંપૂર્ણ સતેજ થાય છે. બીજી દવાઓ વાપરી નાહિમેદ થયેલા
દરદીઓને આ દવાએજ સંપૂર્ણ સંતોષ આપ્યો છે, કીંમત રૂ. ૨.

સફેત કોઢ માટે રામબાણુ શોધ “કુષ્ટકુઠાર”

બીજે રસ્તે પૈસાની ખરબાદી નહીં કરતાં આ દવા વાપરવા
સલાહ ભરેલો છે. કીંમત રૂ. ૧૦.

ગર- પરમીયા માટે અકસીર “પ્રમેહાંતક”

મી ફક્ત એજ વખત દવા લેવાથી ફાયદો પહોંચે છે કીંમત રૂ. ૨.

ક્ષય (ખય) માટે અબ્ધક ભખમ

ગમે તેવા ક્ષય આદિરોગ, કમતાકાત વિગેરે માટે કીં. નંબર
૧ તોલા એકના રૂ. ૬૦ સાઠ.

એકલા માલેક — ડૉક્ટર એ. જી. ચાંદલીઆ.
અને બનાવનાર.

ટેકાણું — હિંડ ઓફીસ નં ૦ ૨૮૯, કાલબાદવીરોડ, મુંબઈ.

.તા ૦ ક ૦—દરેક જાતના જીવાં હઠીલાં દરદના ઉપચાર માટે દરદીઓએ
હકીકત લખવાથી મફત સલાહ અપાય છે. પોસ્ટેજ પેકીંગ જીડું.

વધુ માટે અર્ધા આનાની દીકીટ મોકલી પ્રાઈસ લીસ્ટ મંગાવો.

શાહ જે બન્યું હતું તે બધું કહ્યું અને બોલ્યો “અફસોસ, આપણો બહાલો વઝીરપથર થઈ ગયોછ.”

“અએ પીદર, પીદર અગર તેં જાદુ ચલાવ્યું ન હતું તો આવું કાંઈજ ન બનતે. મારા ખાવીંદનો વઝીર પથર ન થયો હોતે” રાણી અફસોસ કરતા મનમાં બોલ્યા:

“પીદર બોદાદાદ એ તેં શું કીધું. પણ નહીં હું તુંને ગેરઈનસાફ કરતી નથી તું જાણુતો નથી કે તે મુસાફર કોઈજ નહીં પણ એક દાનાવ શાહનો વઝીર હતો. હું બોલુંછ તે બધું ફેકટ છે. કારણ કે તમે મારી સામે નથી હું મારા ખાવીંદ સામે ઉભી રહી ફેકટની બકબક કરુંછ.”

હવે દરરોજ શાહ સહવારના પહોરમાં ઉઠી તે પાક ફીરતારની બંદગી કર્યા પછી તે વઝીરના પથર આગળ જઈ અફસોસ કરતો રહતો હતો.

પ્રકરણ—૧૦ મું.

આ પ્રકરણ તદ્દન જુદી તરફ જાય છે પણ તે કાંઈ ઘણી જુદી નથીજ. આપણને દરીયામાં કામ છે, આપણો અરદેશર આદેલશાહ બન્યોછ તે તો આપણે પકી રીતે જાણીયેછ. પણ ગુરગીન, ગુરગીનને દરીયાવમાં પોતાની પેટી સાથે ગડગડીયા મારી નીચે જતો જોયો. તેનું શું થયું. તેણે પાછું એક વખત પોતાનું બળ વાપર્યું. જુદા તાલાનું નામ જગ્યાનપર લઈ એક જટકો માર્યો. તે તરવામાં બહાદર હતો. તે જટક મારવા સાથે તે પાક ફીરતારની રહેમથી ઉપર આવ્યો. તેની સામે પાણીના મોજા હતા એક વખત તેને આગળ તો બીજી વખત પાછળ એમ ઘસડતા. તેને પાણીની સપાટી ઉપર આવી પોતાની આંખો આકાશપર ફેંકી એક અફસોસનો દમ બેઠ્યો. તૌગાહ, તૌગાહ યા એલાહી તૌગાહ આ મેં કેવી વસ્તાયુક વાપરી મેં મારા ભાઈને તજ્યો, જે ભાઈ મારા સુખમાં પોતાનું સુખ સમજતો જે ભાઈ પૂછ્યા વગર એક કામ નહીં કરતો જે ભાઈ મને સુખ આપતો અરે તેજ, તેજ ભાઈને મેં ‘પૈસાથી મગડર’ થઈ તજ્યો. મેં પૈસાથી દીવાના બની તેને હીણ્યો હાય અફસોસ, અફસોસ મારા ભાઈ તે પૈસા તો કાંઈ કામમાં ન આયા ઉલટા તે પૈસાએ મને દરીયાવમાં નાંખ્યો. મારો બહાલો ભાઈ કેવી ગરીબાઈમાં સળગતો હશે પણ તે દાળ રોટલીએ સુખી હશે જ્યારે હું મોટો દોલતવાન

ધરખાર વગર તે દોલત વગર આ દરીયાવની અંદર શાંખાં મારેછ. આદ્ય
 પૈસા, પૈસા દગાખોર પૈસા, તું તારા બળથી હજારોને મારેછ. જો મેં
 મારા ભાઈને સાથે લીધો હતો તો કેવું સારું થતે. કેવો તે ખુશી થતે. આ
 મારા ગુનાહની સજા છે હું નથી જાણતો કે આ દરીયાવનાં બીતરંમાં
 સદાનો સુવશ કે નહીં. આવા મોટા પૈસાદારની દરીયો કળર થઈ પડે. મારો
 જન કંપન થશે. હાય, હાય શું હું મારા ભાઈની મારી લીધા વગર મરશ.
 મારા ખીરાદરે મને પૈસાથી કેટલી વખત મદદ કીધી જો તેને મને પૈસા
 ન આપ્યા હોત તો શું હું આટલો પૈસાદાર થવા પામ્યો હોત? તેના પૈસાથી
 તો હું દોલતવાન બન્યો અને તેનેજ મેં મદદ નહીં કીધી અને ધીકારી
 આવતો રહ્યો પણ મગરૂરી પણતો મેં બરોબર સ્વાદ આપ્યો છે. દોલતથી
 મગરૂર નો એવોજ હાલ થાયછે. તે પૈસાથી લોકોને ધીકારેછે તો પૈસા તેને
 ધીકારેછે, બધાકે તેને એક ફાળુમાં નાચાર કરી મેલેછ. અએ પૈસાના પુન-
 રીઓ મારાં હાલતની તરફ કાંઈ જુઓ. પૈસા, પૈસા તારાથી કાંઈ હજારો
 જણા સુખી થઈ તને બરોબર રીતે વાપરી ગરીબોને સુખી કરી તેઓના
 આશીશ મેળવેછ. જ્યારે કેટલાંકો તને મેળવ્યાથી મગરૂર થઈ જાયછે ને
 કાંઈને સુખી કરવાને બદલે દુખી કરી તેઓની બદ દુઆ લેછે અને પોતાનો
 વખત બરાબ રીતે ગુજરી પેલી જોડાંનમાં પણ પોતાનો રસ્તો સાંકડો કરેછે.
 અએ દુન્યા, દુન્યા, બેકદર દુન્યા. આહા, તારા ચક્રરથી કાંઈ હજારો
 સુખી ને હજારો દુઃખી થાયછ. અફસોસ પૈસાની લાલચ એક કાતીલ ઝહેર
 છે. એક દોલતવાન પોતાની દોલતપર મુસતાફ થઈ હજારો ગરીબોને
 સંકટમાં આણે છે. અરે દોલતપર મગરૂર બની કાંઈ સંકટો પાપી કર્મો કરે
 છે, અરે, અરે પૈસાપર દીવાના બની બીજાઓને (ગરીબોને) ધીકારે છે
 ને જરા સુચી આંખ પણ તેઓ તરફ કરતા નથી પણ તેને થોડીજ ખબર
 છે કે પૈસા માત્ર ધૂળ છે.

તેવામાં એક મોજો ધસી આવ્યો ને તેને ધસડી લઈ જવાની તૈયારીમાં
 હતો તેટલાં તે પાછો હાથ અને પગ જોસબંધ પોતાને બંચાવવાં હીલવવા
 લાગ્યો. તે પાછો બોલવા પડ્યો “અએ પરવર મને બંચાવ યા ખુદા તારા
 સીવાય બંચાવવા વાલો કોઈજ નથી. હું એક વખત બંચુ તો બીજી વેલા
 કોઈબીવખત કોઈને પણ નુકશાન નહીં કરશ બલકે તેને સુખી કરશ
 મારા માત પીતા મારે વાસ્તે ઘરે વખતે રાહ જોતાં હશે, ભાઈને હજારો હજાર
 વખત કાલાવાલા કરી માફ કરવા કહેવશ. મારા બહાલા ખીરાદર આગળ હું
 માફ માંગીશ, જરૂર માંગીશ.

આ પરવર મને જીવતો જાગતો મારા ભાઈ સાથે મેળાપ કરાવ

અને પછી જો કે હું ફરી, ફરી કદીગી એમ નહીં ફરીશ અફસોસ અગર મને મરવાનું હમણા હોય તો યા પરવર હું એટલુંજ માંગી લેઉં કે મારી ઉમર વધાર અને મને સડીસલામત કીનારે પોંડ્યાડ હું મારા ભાઇને પાતાલમાંથીથી શોધી તેની પાસે માફ, માફ હજારો હજાર મુઆફ માંગીશ.

મારા ભાઇને હું માન આપશ, ઓહ, ઓહ હું જોર ફરી શકતો નથી ખુદા માફ, માફ પરવર માફ.”

આહ, શું ચમત્કાર તેના છેલ્લા બોલો મુખમાંથી બહાર પડે તે આગ-મજ તેને નજર નીચી કીધી તો એક કીશતીમાં બેઠેલો પોતાને દીઠો. દરીયો તદ્દન શાંત થઇ ગીઓ અને તે કીશતી સડસડાત પાણી કાપતી ચાલી. આખરે ખોદાએ તેની દાદ લીધી ખોદા સૌ ઉપર રહેતો છે. ખુદા સૌની દાદ લે છે. ગુરગીન બંચ્યો તેની કીશતી કીનારે આવી પહોંચી અને હજારો હજાર ખાર ખોદાના પાક નામો ઝખાન પર લેવા લાગ્યો. તેને કીનારા પર પોતાના કપડાં સુકવ્યા. તેની પાસે મુદ્દલ પૈસા ન હતા. તે એક પૈ વગરનો હતો. ગુરગીન શહેરમાં ગયો અને ત્યાં મોહલ્લાઓમાં ફરવા લાગ્યો તે ભૂખ્યો હતો પણ પાસે પૈસા ખાવાના ન હતાં. લાચાર થઈ, ગલી ગલીએ ફરી કાંઈ નોકરી શોધવાનો વીચાર કરતો હતો.

ત્યાં તેને એક સાદડી ગુંઠનારની દુકાન આગળ ઘણા જણને બેગા થએલા દીઠાં તે ત્યાં ગયો. તે સાદડી ગુંઠનારને ઘણી સરસ સાદડીઓ ગુંઠતાં દીઠો ને બધા જણા જે બેગાં થયાં હતા તે સાદડી વેચાતી લેવા માંગતા હતા અને કેટલાંકો તો તેનું ગુંઠવાનું કેવી તરાહનું છે તે જોવા ઉભા રહ્યા હતા. બીચારો ગુરગીન ત્યાં સાદડી ગુંઠનાર સાથે કાંઈ વાત કરવા માંગતો હતો પણ લોકોની ઠઠ જોઈ ખામોશ રહ્યો. જ્યારે લોકોનું ટાળું વીખરાઈ ગયું ત્યારે તે આસ્તે રહી પેલાને સાદરી ગુંઠનારને આજે કેહવા લાગ્યો. “ પીદર (કારણ કે તે ગુંઠનાર જરા ખુદો હતો તેથી.) હું આજે દુન્યાના ચક્રરથી પડતીમાં આવી પડેલો—આગરદાર માઆપનો બેટો—હું. તુંજરા મદદ કર. હું આજો દીન થયા ભૂખ્યો છું અને મારી પાસે એક પૈ પણ નથી. અફસોસ મારી પાસે પુર પૈસા હતા પણ ગયા તે બધા ગયા હાથ, હું તદ્દન ભૂખે ના કુવત બનતો જાઉં છું. આરે આરે હું શેહનશાહી તોરમાં રહેનારો, જવાહીરમાં (જવાહીર પહેરી) ઉધરેલો, સાડ સાડ ખાનારો, શાહી પલંગ જેવા ઉમદા પલંગ ઉપર સુનારો, લાડમા ઉધરેલો, કોઈ દીન ઘોડા વગર સ્વારી નહીં કરી પગે નહીં ચાલનારો, શરાબો અને સારા મીશતાનોને ઈનસાફ આપનારો, હું, આરે હું, આજે ધરખાર વગર, જરરીન

પોષાક વગર, છત્ર પલંગ વગર, અસ્પ વગર; એક, ફક્ત એક, રોટલીના તુકડાને વાસ્તે આવો નવસુખ. અફસોસ. મેહેરયાની કરી તમારી નોકરીમાં રાખો હું તમારી નીમક હજાલીથી નોકરી અગ્નવીશ પણ થોડાં દીવસ શીખવજો મને કાંઈ પગાર નેમતો નથી પણ તમારે ત્યાંજ રહી ખાંડ પોંડ ને ચાકરી કરૂં. એટલી મેહેરયાની કરો પીદર.”

“અએ એટા, ખુદ તારો નેગેહયાન થાય તું ક્યાંથી આવોજ અને શુથયું.”

ગુરગીને પોતાનો સઘળો અહેવાલ અવગતથી આખેર સુધી કહ્યો. “કાંઈ નહીં એટા. ચાલ આજથી મારે ત્યાં રહે ને હું તુને બધું શીખવશ.” બીજી દીનથી તે બન્ના આદમીએ ગુરગીનને સઘળું શીખવવા માંડયું જે કામ ત્રણ ચાર દીવસમાં ચચરાક ગુરગીન શીખી ગયો ને એવી તો સરસ રીતે ગુંદવાને લાગો કે પેલાં ખુદાની દુકાન પર રોજ કરતા વધારે ધરાક આવવા લાગ્યા. તે ખુદો કે જેનું નામ “ઓમર” હતું તે ગુરગીન પર પોતાના દીકરા કરતાં વધારે ખચ કરવા લાગ્યો ને તેની ઉપર ખુશી હતો. થોડાં મહિના પસાર થયાં. ગુરગીન તે ગરીબ પણ મલાં ઓમરને ત્યાં સુખથી રહેવા લાગો. પણ અફસોસ કે તે ખુદો ઓમર આ ફાની જેહાનથી કૂચ કરી ગયો, તે સદાનો જતો રહ્યો. ગુરગીનના કમનસીબે યા ખુશ નસીબે આ દોસો પેલી જેહાનમાં બેહશતનો પમરાત લેવા ઉપડી ગયો. આથી ગુરગીન ઘણોજ રડ્યો અને દીલગીર થયો. હવે આપણે કહેવાને ભૂતી ગયા કે ઓમર નો એટો ગુરગીનને બહુ છુપી રીતે દુઃખ દેતો. તે તેની પર વેર રાખતો ને તેના આપનો ગુરગીન બહાલો હતો, તેથી તે ચીરડતો અને જળતો હતો. તે ખુદાના મરણથી ગુરગીનને શુ ખમવું પડ્યું તે જોઈએ.

પ્રકરણ—૧૧ મું.

ઓમરના મરણથી તેના એટાના હસતકમાં તેની દુકાન આવેલી જેથી તેને તન્ત ગુરગીનની ઉપર પૈસા ચોરવાનો ખુદો તોહમત મુક્યો ને હરધુત કરી કાઢી મુક્યો. બીચારો ગુરગીન, તે પાછો હાથ અફસોસ કરતો પણ ધીરજ ધરીને આગળ ચાલ્યો. તે ચાલતો ચાલતો એક ઝુપંડા આગળ આવી લાગ્યો. ત્યાં કેટલાક માસણીએ તેને જાટેલા કપડામાં જોયો અને તેઓ એને કોઈ ચોર યા દગાખોર સમજ્યા ને હરધુત કરી ત્યાંથી કાઢી મૂક્યો. ગુરગીન આગળ વધ્યો ત્યાં તેને રસ્તામાં અક દૂતરાએ કરડ્યો જેથી તે બીચારો ઘણી વેદનામાં પડ્યો ને એવામાં એક ખૂદ્દા ગ્રહસ્થે તેને ઉપાડી

પોતાને ત્યાં લઈ ગયો અને તેની સારવાર કીધી. જેમ તેમ ગરીબાઈમાં સજડતો ખીચારો ગુરગીન એ ત્રણ માસે સારો થયો. ને તે મદનો ઉપકાર માની પોતાનું નસીબ આજમાવવા આગળ ચાલ્યો, ને રાજ્ય ધાની શહેરમાં આવ્યો ત્યાં તેને પુષ્કળ લેણીને ગભરાતમાં દીઠાં. લોકો કોઈ એમ તો કોઈ તેમ દીવાનાની મુવાફક દોડતા. તેને એક શપ્થને પુછ્યું તો જવાબ આપ્યો કે એક શહેરના રાજાના લશકરો આ શહેરમાં ચઢી આયાછ ને હમારા રાજાના લશકરો તો કોઈ તેઓ સામે લડવાને હીંમત કરવું નહીં ને તેઓ તો થોડાં વખતમાં રાજ્યધાની જીતી લે એવું છે. ગોદરેજ તરત રાજાના મહેલમાં દોડ્યો જ્યાં રાજા ગમગીન હાલે બેઠેલો હતો. તેને તરત આગળ જઈ કહ્યું અએ નામવર રાજા મને થોડાં લશકરો આપ ને જો કે હું રાજ્યધાની લેતા તેઓને અટકાડિંછ કે નહીં. રાજાએ કહ્યું “જાજ એવકુફ મારા ભલા સરદારો હાર્યા ત્યારે તું ચીથડેહાલ શું કરવાનો હતો?”

“શાહ, તું મારું માન અને મને તારા રાજ્યની રીત કેહ, હું ખાત્રી આપુંછ કે હું તે પુર કરશ.”

અએ મદ તેં હીંમત કીધીછતો ભલે પણ લશકરને ઉશકેરીને તું લઈ જમારા લશકરો કોઈનું સમજતા નહીં. અગર જવા માંગતો હોય તો હું તારે વાસતે તૈયારી કરું. ગુરગીને હા કહ્યું ને તરત રાજાએ એકદમતગારેને બોલાવી બખતર, શમશીર, તીર કમાન વીગેરે લડાઈને લગતી ચીજો સઘળી અપાવી. અને ત્રણ આવાજ રાજાશીંગડાના ઢુક્યાં જેથી ત્રણ હજાર લશકરો મેહેલની આસપાસ ભેગા થયા. તેઓને એક એવું તો સરસ ભાષાણુ ગુરગીને આપ્યું કે દરેક લશકર માનો સીપાઈ બહાદુરીથી લડવાને તૈયાર થયો અને શુર છુટ્યું. આ વખતે સમી સાંજનો વખત હતો. થોડો વખત ગુરગીને તે લશકરોની કવાયદ લીધીને તે શહેરનો રાજાનો ગુરગીનની આલાકી જોઈ અજબ થયો અને મેહલ ખુશ થયેલો દેખાયો. રત પડી ચુકી. ગુરગીને છુપી શોધ કીધી તો દુશમનના લશકરને નમરવસ દીઠાં અને મોજ મગહ મારતા ખુશીમાં દીઠાં. તેઓ એમ સમજેલા કે ચાલો કાલે સૂઢવારે તો શહેરની રાજ્યધાની જીતી લઈશું ને એ લેણીના લશકરમાં દમળી નથી. બસ શીકર નથી.

રાત્રે ગુરગીને એકદમ લશકરો સાથે દુશમનના લશકરપર છાપો માર્યો ને ત્યાં દુશમનના પોણા ભાગને કતલ કીધા. ગુરગીનના લશકરમાં એકદમ અજવાલુ પડી રહ્યું. તે એકે તેઓના કમરબંદ સાથે એક નાનું ફાનસ બાધેલું (દરેક જણના) તે ફાનસને એક આતસની ચીંગારી લગાડી કે તરત સળગી ઉઠ્યું ને ઉજરડું ઉજરડું થઈ રહ્યું. પુષ્કળ ઉજરડાથી તેઓને

માલમ પડયું કે દુશ્મનના ઘણા માણસો માર્યા ગયા હતા. ને તંબુમાના મોટા સરદારો તૈયારી કરી બહાર નીકળી ચુકા હતા.

દુશ્મનના તંબુઓમાં સઘળે આગ પંથરાઈ રહી. હવે નાસ ભાગ શરૂ થઈ. અને સહવાર પડતા તો સામે વાળાના એક પૂણુ જીવતો માણસ દેખાતો ન હતો. હવે ગુરગીનના લશકરમાં વધારો થયો હતો. પચાસ હજાર માણસોની સંખ્યા થઈ હતી. ઘણા લશકરો જે અગાઉ બીહતા'તા તેઓ ગુરગીન જેવા બહાદુરની સરદારી હેઠળ આવવા તૈયાર થયા અને ત્રણ હજારથી લશકર વધીને પચાસ હજારનું થયું હતું.

શહેરમાં પાછી સમાધાની જેવી હતી તેવી થઈ અને એક હારી જતા રાજાને ગુરગીને જીતાવી આપ્યો હતો. તેની બહાદુરી જોઈ રાજાએ પોતાની દરબારમાં રાખ્યો અને તેને પોતાના લશકરનો વડો કીધો. રાજાએ તેને પોતાના મેહેલની સામે એક મકાન વાપરવા આપ્યું હતું અને ઘણી મોટી બક્ષેશો આપી.

તે સરદાર થયો.

વાંચનાર, દુન્યાઈ ચક્રરનો મામલો એવો છે તે એક વખત એક કંગાળને શાહ તો શાહને કંગાળ બનાવી દીધેલો. તે પડતી ગડતી કરેલો તે એકને રડાવે છે તો બીજાને હસાવેલો. તે રાયને રંક કરેલો. મોટા દોષતવાનને એક પાઈ વગરનો બનાવેલો જ્યારે એક મુશ્કાસને મોટો પૈસાદાર બનાવેલો. તેમ આપણો ગુરગીન પાછો એક વખતનો મોટો ઓધમેદાર અને પૈસાથી પુર બન્યો છે. જ્યારે તે તવંગર બન્યો તેની એક દીવસ આમમજ તો તે એક પૈસા વગરનો મુશ્કીસ હતો અને ફક્ત એક, એકજ દીનમાં તે સરદાર બન્યો. પણ અગાઉના ગુરગીનમાં ને હમણાના ગુરગીનમાં ઘણો ફરક. ગુરગીન હમણા પૈસાદાર થયો ત્યારે બીલકુલ મગરૂરી-વીનાનો હતો તે ગરીબો તરફ માયાળુ હતો તે રાજા તરફ વફાદાર હતો અને હરદમ પોતાના માઆપને અને બાઈને યાદ કરતો હતો.

તેને મગરૂરીનો નતીજો ઘરોઘર આપ્યો હતો.

પ્ર કરણ—૧૨ મું.

આ રાજાની તે નોકરીમાં રહેતો તો એટલુંજ નહીં બલકે રાજાનો એક મદદગાર હતો. ગુરગીન કહે તે ખરું, ગુરગીન કરે તે ખરું, ખસ, ખસ ગુરગીનજ રાજાનો માનીતો હતો.

એક દીવસ રાજા ગુરગીન સાથે પોતાની મહેલની બારીએ બેઠો હતો. તેટલાં એક શખ્શ મોટા દબદબાથી જતો હતો. તે શખ્શ પર ઘણા ખરાં લોકોની નજર પડી ચૂકી હતી જે વખતે રાજાએ તે શખ્શને દીઠો તે વખતે તે એક પોપટ જે તેના માથાપરથી કાંઈ ચુંચી આવાજ કરી પસાર થયો તેને તે મર્દ ‘શરરી’ નામનો એક આવાજ કહાડી કાંઈ કહ્યું તેવોજ તે પોપટ તેના હાથ પર આવી બેઠો રાજા વીશમ્ય પામ્યો. તરત તેણે એક નોકરને બોલાવ્યોને કહ્યું કે જા પેલો શખ્શ જે હાથ પર પોપટ લઈ ગયો છે તેને કહે કે આપણો તાજવર રાજા તમને બોલાવે છે. તે નોકર દોડ્યો. ને પેલા મર્દને કહ્યું કે તે મર્દ સર નમાવીને બોલ્યો રાજાને કહે તે મર્દ તમારી બ્રહ્મતમાં એક અરધા કલાકમાં હાજર રહેશે. નોકરે પેગામ પોહાડ્યો. પેલા મર્દે કાંઈ બીજો ચોર તરેહનો આવાજ કાઢ્યો ને આશરે ૧૫ ટુટીઓ (પોપટો) તેની આસપાસ ભેગાં થયાં તેઓને કાંઈ પેલામર્દે કહ્યું ને બધાં ધુરધુર કરી ઉડી ગયા. આ પછી તે શખ્શ રાજાની પાસે આવી સર નમાવી ઉભો. રાજાએ તેને કહ્યું:—

“અએ દાનાવ મર્દ તેં એક અજાણ તરાંહની રીત વાપરી છે. તુંને હમોએ કાંઈ આવાજ કહાડતા દીઠો જેની અસરથી તે બધાં પક્ષીઓને ભેગાં પડ્યા. એ શું ચીજ છે તે મને ખુલાસાવાર જણાવ તું શું પક્ષીઓ સાથે વાત કરી જાણે છે?”

અએ, નેક નામવર હું પંખીઓની બોલી બોલી શકું ને વળી સમજી પણ શકું છું. રાજાએ તે મર્દને કહ્યું “અએ પીર તું મને તેમજ આજવાનને તે બોલી કેમ સમજવી ને કેમ બોલવી તે શીખવશે તો તુંને મોટો પગાર આપવામાં આવશે. ને રહેવા માટે જગ્યા પણ આપવામાં આવશે.”

“નામવર રાજા હું આ વાતને માટે ઘણો દીલગીર છું, હું કાંઈને તે બોલી શીખવી શકતો નથી મગર કાંઈ જોખમે હું માત્ર એકજ જણને શીખવું એવું છે.”

“તું કાણને શીખવશે?”

“રાજા સાહેબ મારી મરજી તમને શીખવવાની થતી નથી કારણ કે અગરજો તમને એ બોલી શીખવશે તો તમારું તાજ અને રાજ તારાજ થશે, પણ હું આ જવાનને શીખવી શકીશ કારણ કે તેમાં એકજ જોખમ છે ને એનું લલું થાય એવું છે.”

“બેર ત્યારે અએ પીરમર્દ તું આ જવાનને બરોબર રીતે શીખવજો તું મારી દરબારમાં રોજ આવ્યા કરજો ને તુને સારો દરમાયો મળશે.”

ખીજે દીનથી ગુરગીનને પંખીઓની બોલી શીખવવાનું કામ શરૂ થયું અને ચબરાક ગુરગીન તે બોલી પાંચ મહીનામાં શીખી ગયો. તે જ દીવસે તે બોલી પક્ષી શીખી રહ્યો તેજ દીવસે પેલા પીરમદદ “હું મુઓ માશ મોત એમાજ હશે—એમજ હતું”

એ શબ્દો બોલી મરણ પામ્યા. ગુરગીનને એ દાગો. હવે ગુરગીન દરરોજ રાત્રીને દુરસદના વખતમાં કંઈ જાત જાતના પક્ષીઓની સાથે વાતો કરી રીઝવતો તે ઘણો આત્મક થયો હતો. રાત્રીએ એક દીવસે ગુરગીનને કહ્યું કે અએ જવાન હું તારું નામ ફેરવા નાંખવા માગું છ તારી શું મરણ છે ? ગુરગીને કહ્યું જેમ તમારી મરણ પડે તેમ કરો.

વારું આત્મ આજથી હું તારું નામ ગોદરેજ રાખું છું ને સર્વે જણાં આજ પછી તુને ગોદરેજ નામથી ઓળખશે મને એ નામ ઘણું પસંદ પડેછ ને હું એક ઢંઢેરો ફેરવાવો હુકમ કરું છું.

તે દીને રાત્રીએ ઢંઢેરો ફેરવાવ્યો કે આપણો રાત્રીનો માનીતો સરદાર જ ગુરગીન છે તેને આજ પછી ગુરગીન નહીં પણ ગોદરેજના નામથી ઓળખવો. ને રાત્રીએ તે દાહાડાને એક જાંદર તેહવાર તરીકે પાળવા ફરમાવ્યું અને શહેરમાં ખુશી ખુશાલી પંચરાઈ, વાંચનાર તારે જાણવું જોઈએ કે ગોદરેજ (ગુરગીન) નો ચેહરો અસલ હતા તેવો ન હતો પણ તદ્દન ફેરવાઈ ગયો હતો. તેના સંકટથી અને તેના સુખથી તેનો ચેહરો ફેરવાઈ ગયો હતો અગર કોઈ અગાડનો આદમી તેને જોએ તો એ જાણી કાઢી શકે નહીં. તેનો સાદ પણ ફેરવાઈ જઈ જાડો બન્યો હતો. દુકામાં બધી રીતે ઘણા ખરો ફેરવાયેલો હતો. તેની ચાલવાની ઢબ જુદી તરાંહની થઈ ગઈ હતી.

પ્રકરણ—૧૩ મું.

આપણે કહ્યું તદ્દનજ ભૂલી ગયા કે જ્યારે ગોદરેજને પેલા જાન વરની (પક્ષી) બોલી સમજતા તથા બોલતાં મદદે કહ્યું કે હું તુને શીખવશ પણ તું શીખી રહેશે પછી તારો નહીં પણ તારા કોઈ અતલગના ખેસીનો ચેહરો એકદમ ફેરવાઈ જશે એટલું તારે જાણવું જોઈએ. ગોદરેજ તે ક્યુદ્યું. હવે જ્યારે તે અહીંયા બોલી શીખી રહ્યો હતો ત્યારે પેલી ગમ તેનો ખીરાદર તો તે લૂટારના હાથમા કેદ પકડાયો હતો ને પછીથી રાત્રી થયો. તે જ્યારે કેદમાંથી છૂટો થયો ત્યારે પેલા લોકોના ટોળામાં ગયો જ્યાં તેનો ચેહરો

બદલાઈ ગયો હતો તે પક્ષીની બેલી ગોદરેજ શીખવાથી તેના ભાધનોજ ચેહેરો ફેરવાયો.

પણ તે તેવિષે શું જાણે ?

અરદેસર આદેલશાહ બન્યા પછી તેને એક દીને આયનામાં પોતાનો ચેહેરો જોયો ત્યારે અજબ થયો. પણ તેણેવમાર્યુ “હોસે, કાંઈ હોશે.” વળી બીજું એકે પેલા મદં ગુગીનને કહ્યું હતું કે તારી ઉપર એક મજબ આવી પડશે ને તારો તે મજબમાંથી છૂટકો થશે તેવોજ તારા તે ખેસીનો ચેહેરો જોવો હતો તેવો પાછો થશે. બસ, હવે કાંઈ વધારે જણાવવું નથી.

આપણી વાત ઉપર નજર દોડાવ્યે.

લગભગ બે વર્ષ થયા ગોદરેજ (ગુરગીન) રાજની નોકરીમાં સરદારના આધ્યા પર છે.

એક દીવસે આ રાજને કાંઈ રાજ્યની ખટપટ એક શાહ સાથે થઇને ગોદરેજને એકદમ એક મોટાં લશકર સાથે તેના રાજ્ય પર ચડાઈ લઈ જવાનો હુકમ થયો: ગોદરેજ એક મોટાં લશકરને ભેગું કીધું ને તેઓને ઘણા શુરવાળા બાણાણીથી શુરીલા બનાવ્યા. આ વખતે ગોદરેજના લશકરમાં સંપ ન હતો તેઓ માંહે માંહે અકેકની અદેખાઈ કરતા હતા તેઓને ગોદરેજ ઠંડા પાડ્યા. લડાઈની તૈયારી કરી, અને એકદમ તે દુશ્મનની રાજધાની પર હુમલો લઈ ગયો. દુશ્મનના લશકરનો સરદાર ‘બેહરામખાં’ હતો.

આહ, પ્રીય વાંચક તુને યાદ તો હોવુંજ જોઈએ કે ગોદરેજ કાણુની રાજ્યધાની પર ચડાઈ લઈ ગયો હતો. તેનો દુશ્મન તે કોઈજ નહીં પણ તેણાથી ધીક્કારાયલો, દલગીર થએલો પણ હાલ તેના પોતાના કરતાં ચરતે દરજ્જેનો શાહ થયેલો ભાધ અરદેશર પોતેજ હતો.

• ને હમણા તેના ભાધનીજ રાજ્યધાની પર તે હુમલો લઈ ગયો હતો.

તે બીચારો શું જાણે. આહ, દુન્યા, દુનીયા તારા ચક્રરથી આ બે ભાઈઓ ને અકેકથી છૂટા પડ્યા હતા તે અને તેજ ચક્રરથી જોડાયા, કુદરતની ગતી ન્યારીજ છે.

પછી તો આપણે જાણીએછ કે ગોદરેજનું શું થયું હતું. તે કેદ પકડાયો હતો, વઝીર થયો હતો ને અફસોસ હમણા તો તે પથ્થરનું પુટલું બની ગયો હતો.

આ બેઉ બીરાદરો એકેકને નહીં ઓળખી શક્યા તેનું પહેલું કારણ તો તેઓનાચેહેરા અને શરીરના ઘાટ બદલાયા હતા.

ને બીજું કારણ તો તેઓના નામ ફેરવાયા હતા જ્યારે અરદેશીરનું નામ આદેલશાહ થયું હતું ત્યારે ગુરગીનનું નામ ગોદરેજ થયું હતું.

અને ત્રીજું તો એ કે તેઓના માતૃપિતા વિષેનો ભેદ તેઓએ ખુલ્લો કીધો નહતો. આ અને આજ કારણથી તેઓ એકબીજાને ઓળખી શક્યા નહીં. ગોદરેજની જ યુક્તિથી આદેલ એક ખુબસુરત શાહેનંદીને મેળવી શક્યો હતો. ગોદરેજથી જ તેનો જન બે વાર અને તેની અતી વહાલી રાણીનો જન પણ બચ્યો હતો. પણ અફસોસ આખરે તે બીચારો પોતાના ભાઈના જ મહેલમાં, ભાઈની જ હુજૂરતથી એક પથ્થર થઈ પડ્યો હતો.

આ પથ્થર થવાથી ગોદરેજને નુકશાન થશે યા ફાયદો થશે તે તો આપણે આગળ ચાલ્યા પછી જાણશું. નુકશાન થશે તો અફસોસ કારક પણ ફાયદો થશે તો તેઓની સાથે આપણે પણ ખુશી થઈશું.

મકરણ—૧૪ મું.

બે વર્ષ વીટી ગયા બાદ શાહબાનું ‘મગરેએ’ એક અતી ખુબસુરત બેટાની નવાનેશ ‘આદેલશાહને’ કીધી. શાહ આથી ઘણા જ ખુશ થયો ને બેટાનું નામ ‘ખુશરો’ રાખ્યું.

દરરોજ નીચમ પ્રમાણે શાહ વજીરના પથ્થર આગળ જઈ અફસોસ કરતો. તેમ ખુશરોના જન્મ પછી પાંચમે મહીને તે સહવારના પહોરમાં વજીરના પથ્થર આગળ રડતો હતો. એવામાં એક ગેબી આવ્યા તે પથ્થરમાંથી નીકળ્યો કે “અએ શાહ, અગર તું વજીરને પાછો જીવતો જોવા માંગતો હોય તો તારા ખુશરોને લાવી તારેજ હાથે કાપ અને તેનું લોહી સંગપર નાંખ.”

શાહ દીલગીરને ખુશી થયો. તે તરત ખુશરોને લાવ્યો ને કાપવાને શમશીર જેવી હાથ ઉંચો કીધો. પણ તે સંગમાંથી એક હાથ બહાર આવ્યો ને શાહ હજુણુ હાથ નીચે લાવી મારવા જાય તેટલાં તેને પેલાં ગેબી હાથે પકડી લીધોને આવ્યા આવ્યો કે “બસ, બસ શાહ જોયું; તારૂં એકીન જોયું. શમશીર મ્યાન કર ને ખુશરોને એક જગ્યાએ છુપાવ ને શાહબાનું જણાવ કે ખુશરોને આપણા વજીર પર કુરબાન કીધો.”

શાહે તેમ કલાથી રાણી ગુસ્સે થવાને બદલે ઝૈર ખુશી થઈ અને શાહના ઓરડામાં દોડી, જેની સાથે શાહ પણ ગયો. અને તે શાહને કહેવા લાગી “શાહ તેં વઝીરને માટે ઘણું નેક કામ કીધું, ક્યાં છે તારો અતી બહાલો વઝીર ?”

“હાં છું” પથ્થરમાંથી આવાજ સાથ ગોદરેજ વઝીર નીકળી પડી બોલ્યો.

“કોણ ? શું મારો અતી બહાલો ખીરાદર ગુરગીન !”

“આહ, મારો પ્યારો ભાઈ અરદેશીર !”

અને બેઉ જણા એકમેકને વળગી ખુશાણીના આસુ ટપકાવવા લાગ્યા. ન્યારે મગરેબ અજબ થઈ આ બેઉને ટીકતી ઉભી.

“એ શું ચમત્કાર ?”

આ શું તેનો પ્યારો ખાવીંદ ક્યાં ગયો ! તેની શીકલ કેમ બદલાઈ ગઈ ? અગાઉ હતો તેનાં કરતાં વધારે ખુબસુરત તેને તે કાંય દીસતો હતો.

“ગુરગીન, વઝીરને બદલે તું ક્યાંથી ?”

“ખીરાદર, ખીરાદર મુઆફ, કોણ ? તું મારો શાહ ? શુકે ખુદા, સદ હજર શુક.”

“અય ખીરાદરે અઝીઝે મન હવે મને યાદ આવતું જાયેછ, તારો ચેહેરાખી તો ફેરવાઈ ગયોછ, તુંજ શાહ આદેલકેની ?” તેને આગળ ચલાવ્યું.

“હા”

“ત્યારે પુછ તારી ઘણીઆણીને ચેહેરાનો સવાલ.”

“શું છે મારા ચેહેરાને ?”

“તે ફેરવાયોછ.”

“હાં !” તે અજબ થયો. “શું ખરેખર ?”

“હા.”

“પ્યારી મગરેબ શું મારો ચેહેરો બદલાયોછ ?”

“હા પ્યારા હું તમુને કપડા અને સાદ પરથીજ ઓળખુંછ મગર ચેહેરા તો બદલાઈ ગયોછ.”

“હા, હવે મને યાદ આવેછ હું ન્યારે રાજ થવાનો હતો તે આગમન આયે જ સુરતનો હતો” તેને એક આયનામાં જોતાં જોતાં કહ્યું. “પણ તે પછી હું તમે જોયો તે શીકલનો થયો હતો.”

“હા, ખીરાદર, પેલી ‘બોલી’ થી થયુંછ”

ને ત્યાર પછી ગુરગીને (હવે આપણે એઓના ખરાં નામથીજ ઓળખીશું) પોતા પર વીટેલો સધલો અહેવાલ કહ્યો. અને અરદેશીરે પણ એમજ કર્યું. તેઓના ભેદનો પરડો ખુલ્લો થયા પછી ગુરગીને તે છુપાવેલી જગ્યાપરથી ખુશરોને ઉંચકી એક બોકીલીધી ને મગરેબના હાથમાં તેને આપ્યો. આથી શાહબાનુની ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહીં. તે એટલી તો ખુશી થઈ ગઈ કે આ કલમ તેનું પુરેપુરું બ્યાન કરી શકતી નથી. તેઓની વચમાંનો ભેદનો પરડો ઉંચકાઈ ગયો છે.

“ ખીરાદર ગુરગીન, કાંઈ માતાપીતા વીધે તું જાણેછ કે તેઓ કયા મુલકમાં છે.”

“ નહીં, ખીરાદર ખીલકુલ નહીં.”

“ બસ, બસ, હવે તો કાંઈખી કરી તેઓનાં પત્તા શોધવો જોઈશે.”

પ્રકરણ—૧૫ મું.

આ બેઉ ખીરાદરો શાહ અને વઝીર, ખુશરો અને મગરેબ બધાં સંપમાં સુખથી રહેછે. ખુશરો અને તેના કાકા વચ્ચે બહુ પ્રીતી લાગી હોય એમ દીસેછે, કારણ કે ગુરગીન તેને વીહલો મૂકતો નથી તે જો કેટલે પણ બહાર જાય તો ખુશરો, ખુશરોતો તેનાં હાથમાંનો હાથમાંજ.

* * * * *

ખુશરો આશરે પાંચ વર્ષની ઉમરનો થયો છે, તે અત્યારથીજ ઘણો ચાલાક નીકળશે એવી આગાહી આપેછે. તે ઘણાજ ખુબસુરત, દમામદાર દેખાવનો અને દબદબાવાલો આપણને માલમ પડેછે.

ગુરગીને પોતાની કબુલાત મુજબ પોતાના ભાઈની પાસે ઘણી વખત માશી માંગી, અને તેનાં રહેમ દીલ ખીરાદરે માફ કીધું છે.

“ગુરગીન હવે બન્યું તે બન્યું, તે માટે તું માશી માંગેછ, પણ હવે મારા નશીબમાં તેથી ઘણું ઠીકજ થયું છે, ને વળી તું પણ સારો નશીબદાર બન્યો છે, હું તુને માફ કરું છું, અને તું હવે ગઈ ગુજરી વીસરી જ તેનો ગમ ના કરતો. હવે તો આપણને માતાપીતાની શોધ ચલાવવી જોઈએ.”

એક દીવસે એક એલચી તર્કીના સુલતાન તરફથી આયો ને નમીને શાહને મોહર વાલું ખત આપ્યું. શાહે તેમાં નીચલું વાંચ્યું:—

“મેહેરબાન શાહ આદેલશાહ,

શાહ તમારા જહોજલાલી ભરેલા માતપીતાઓ અહીંઆ મારા મુલકમાં આવી પહોંચ્યા છે તેઓને મારા મહેલમાં પુર મહેનત લઈ સારી હાલતમાં રાખ્યાછે. ખુદા તમારી જહોજલાલી વધારે, અગર ફરમાન હશે તો મોટા દબદબા સાથે તેઓને તમારી તરફ મોકલી આપવામાં આવશે. કારણકે તેઓ ધણા તમોને જોવાને રાજીછે. હમે જાણુતા તો ન હતા કે તમે શાહ બન્યા છો, મગર હમારા જાણુમાં આજ થોડાંજ મહીના થયાં આવ્યુંછ કે તમે શાહ બન્યાછો. તમારી તવારીખ મેં મારા છુપા જાસૂસોથી મેળવીછ ને તમારા માખાપ ની વાતો તમારી છુપી વાતને મળતી આવીછે માટેજ હમે વાકેફગાર થયા છઈએ ને તમારી છુપી વાત માત્ર તમે અને તે મારા છુપા જાસૂસ સીવાય કોઈને માલમ હતી નહીં, પણ હવે તો તમારા માતપીતા પણ જાણુ છે. તમારી ફરમાસ હશે તો મોકલાવીશ.

જહો જલાલી ભરેલો ટર્કીનો સુલતાન

અહમદ બીન મહમદ.

તરત શાહે પોતે ભાઈને સાથે લઈ અને મોટાં લશકર સાથે માન અકરામથી પોતાના જહાલા માત પીતાને લેવા ગયા. તેઓ ત્યાં પહોંચ્યા અને માત પીતાને ખુબ મળ્યા બેટ્યા અને પોતાપર વીટેલી કહાનીઓ કહી. તેઓ આંખમાં ખુશાળીનું રડવું લાવી સઘળું સમજ્યા અને ખુશી થયા. તેઓ ટર્કીના સુલતાનને ત્યાં કેટલાંક દીવસો મેહેમાન રહી અને માત પીતાને મોટાં માનથી સાથે લઈ પોતાના શહેરમાં આવ્યાં.

તેઓ માતપીતા બધા હળી મળીને રહ્યા, ખુશરો પોતાના બપાવા અને બપાઈના બોળામાં બેસી તેઓની પ્યારી ચુમીઓનો ભાર પોતાના ગાળો પર લે છે.

સૌ સુખમાં છે.

તેટલાં એક દીવસે એક અજબ બનાવ બન્યો.

એક દીવસે ઈરાનના શાહ તરફથી કાગળ આવ્યું પણ તે શાહના હાથનું લખેલું ન હતું, તે તેના નવા વઝીરને હાથનું હતું તે નીચે પ્રમાણે હતું:—

નામદાર શાહ આદેલ,

આજે થોડાં દીવસો થયાં નામવર શાહની તખીયેત ઠીક ચાલતી નથી ને આજ પંદર દીવસ આગમજ તમારા શાહ થવાની ખબર નામવર શાહને થઈછ ને તેવજુ ધણાંજ ખુશી થયાંછ. માટે તમે તમારા ભાઈ અને માત પીતાને લઈ ઈસાનમાં જલદી આવો કારણ કે શાહ ધણી ખરાબ હાલતમાં છે.”

નામવર ઈરાનના જાહોજલાલી ભરેલા શાહનો વઝીર,
સુરખાખ,

આ પત્ર વાંચ્યાથી શાહ અને માત પીતા અને વઝીર (ભાઈ) બધાં
સાથે મળી ઈરાન તરફ કુચ કરી ગયાં.

ત્યાં શાહને ઘણીજ ખરાબ હાલતમાં તેઓએ દીઠાં. શાહ તેઓને જોઈ
ઘણીજ ખુશી થયો. બધો હેવાલ જાણ્યો. શાહે પોતાની બેટી (અરદેસર
અને ગુરગીનનાં માતા) અને જમાઇનો હાથ પકડી કહ્યું “માફ મારાં
બચ્ચાં મને માફ કરો, મારી જે કસુર થઈ તે ભૂલી જાઓ અને સુખી
રહેજો.”

ત્યાર પછી તેણે અરદેશીર અને મગરેખના હાથો હાથમાં લઈ કહ્યું
સુખી રહો મારાં બચ્ચાંઓ સુખી રહો. ને સુખ શાંતથી રાજ્ય કરજો. ત્યાર
પછી તેને ગુરગીનને બોલાવ્યો ને તેનો હાથ હાથમાં લઈ બોલ્યો “બેટા,
સખુર,” પછી ખુબ પાડી બોલ્યો, “સુરખાખ અહીંઆ આવ.”

સુરખાખ આવ્યો. તેણે શાહે કહ્યું “આ તારો જમાઈ.”

“મેહરબાની શાહ મેહરબાની” એમ બોલતાં સુરખાખ નમ્યો.

“જા તારી બેટીને લાવ.” સુરખાખ પોતાની સાથે એક પરીપેકર
ખુબસુરત નાજનીનને લઈ આવ્યો. આ તેની બેટી હતી.

તે છોકરી શાહ પાસે સર નમાવી ઉભી.

“જો, બેટી મનીજેહ, લાવ તારો હાથ” શાહે પોતાના હાથમાં તેઓના
હાથ લઈ કહ્યું “તમે ઘણી ઘણીઆણી થવારાજી છો?”

“હા, શાહે મેહરબાન” બેટી તરફથી આવાજ સંભળાયો.

“સુખી રહો મારા બચ્ચાં સુખી રહો.” એમ બોલી રહ્યા પછી શાહે
પોતાની કમ્મરેથી શમશીર છોડી ગુરગીનની કમ્મરે બંધાવી અને કહ્યું
“અએ સુરખાખ, મારા મરણ પછી માફ તાજ ગુરગીનને સર મેળજો
અને મારીજ માફક તેની સાથે વરતજો. જા બેટા મારી પછી શાહ તું
ખનજો.”

“મેહરબાની, શાહ મેહરબાની” બધાંઓએ કહ્યું, શાહે ચલાવ્યું
“લાવો ક્યાં છે મારો વહાલો ખુશરો?”

ખુશરોને શાહને આપવામાં આવ્યો. ખુશરોને ચુમી લેતા લેતા શાહ
બોલ્યો પણ તે લથડતો હતો. “અર—દેશીર મા—મારા એ વ—વ—હાલાં
બચ્ચાંને સુ—સુખથી રા—રા—ખજો.”

બસ તેનો દમ ઘૂંટાઈ ગયો, તે આ નાટકરૂપી ફાની જેહાંનથી
કૂચ કરી ગયો. શાહ મરણ પામ્યો, અને પોતાની બેટીના છોકસ

એને સુખ આપી, તેને પોતાની બેટી અને જમાઈને ખુશી કીધા અને તેઓને—પોતાની મરતી વખતે—જોઈ તે સુખથી મરણ પામ્યો.

સર્વે જણા ધણા દીક્ષગીર થયાં ને આંસુઓ પાડવા લાગ્યા. બીજા દીને ગુરગીન ઈરાનનો શાહ થયો. અને તેના લગન સુરખાખની બેટી મની-જેહ સાથે થયાં.

એક દીને આદેલશાહનાં શહેરમાંથી એક એલચી એક કાગળ લઈ આવ્યો. તે કાગળમાં ચીનના શાહનશાહ ખોદાદાદ તરફથી આદેલશાહ અને મગરેબને તુરત બોલાવ્યા હતા જેથી અરદેસીર પોતાની બાયડી મગરેબ, બેટા ખુશરો અને માતપીતાને સાથે લઈ ભાઈને મળી બેટી છુટા પડી ચીન તરફ ચાલ્યો.

ત્યાં તેઓની મોટી અજાયબી વચ્ચે શાહનશાહ ખોદાદાદને બારીક હાલતમાં દીઠો. તેઓને શાહનશાહ ખોદાદાદે જોયા તેવાજ તે બધાંને નમ્યો અને બોલ્યો “બેટી મગરેબ, માફ કરજો ને સુખી રહેજો.”

પછી તેણે પોતાના સરતું તાજ ઉંચકી અરદેસીરને પહેરાવ્યું ને ખુશરોને બોકી લીધા પછી પેલી જેહાંન પોતાનો ઈનસાફ આપવા આ જેહાંનથી ઉઠાંગરી કરી ગયો.

હવે વાંચનાર તુને વધુ ખોટી કરવા માફ મન થતું નથી, બીજી એટલું જ કે આપણો ગુરગીન દુન્યાઈ પડતી ચડતી દેખી ઈરાનનો શાહ થવા પામ્યો છે.

આપણો અરદેસર શાહ હોવાં ઉપરાંત ચીનનો શાહનશાહ બન્યો છે.

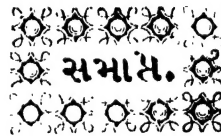
આપણો ખુશરો પાંચ વર્ષનું એક બાળક છે. ગુરગીન અરદેસર પોતાના બહાલા માતપીતા સાથે રહી બેઠ જણા સાથે સાથે રાજ્ય ચલાવે છે અને ધણાં સંપીલાં છે અને આપણે ઈચ્છીશું કે તેઓ એમજ વધુને વધુ જહોજલાલી ભરેલા થાય. અગર વાંચનાર, ગુરગીન પચ્ચર થયો ન હોતો તો, તેઓએ પોત પોતાનો બેદ ખુલ્લો પાડ્યો હોતો નહીં ત્યાં સુધી તે બેઠ બીરાદરો એક મેકથી તદ્દન અંગણા રહેતો.

એમજ થવાનું હતું.

ગુરગીન બોલી શીખ્યો પણ તેના બદનના ફેરફારથી તે ભૂલી ગયો હતો. અગર ગુરગીન તે બોલી શીખ્યો ન હોતો, તો તેનો બહાલો ભાઈ આજે જીવતો હોતો નહીં. તેતો ખોદાદાદની જાહુની અસરથી મરણ પામ્યો હોતો, તેજ બોલીની અરકતથી અને પેલા મુગોની મદદથી પણ સર્વેથી પહેલાં ખુદાની મદદથી તે તેનાં ભાઈનો અને બહાલી ભાબીનો જન બચાવી શક્યો હોતો.

આ ચોપડીને મથાલે લખેલાં ‘રસીલી’ શબ્દને આ ચોપડી ખરી પાડે છે કે નહીં તે વાંચક તારીજ મુનસુફી પર છોડુ છું, ખુદાની મદદ હશે તો ખીજી વખતે કાંઈ ખીજુંજ. વાંચક બહાલા વાંચક! ગુરગી-નના નસીબમાં પથ્થર થવાનું હશે, અને જ્યારે તે પાછો અસલી માણસાઈ શીકલમાં આવ્યો, ત્યારે તે પાક કીરતારે તેની ઉપર અને તેના બાઈ ઉપર મેહરબાની કરી, અને ગુરગીન જેવો શીકલમાં આવ્યો તેવીજ તેની અને અરદેશીરની શકલ અગાઉ જે પ્રમાણે હતી તેવીજ થઈ ગઈ, અને તેઓ એકમેકને ઓળખી શક્યા. પણ આપણે જાણવું જોઈએ કે જ્યારે ગુરગીન માણસાઈ શકલમાં આવ્યો ત્યારે તે જનવરની ‘બોલી’ તદ્દન વીસરી ગયો હતો.

મારા ચંચળ વાંચનારાઓએ જોયું તો હશેજ કે “દુન્યાઈ ચક્કર” નો મામલો કેવો હતો, તેને બે ભાઈઓને કેવા છુટા પાડ્યાં હતા, કેવી રીતે, અને તેઓને પાછા કેમ એકમેક સાથે મેળવ્યા હતાં. મારા પ્રીય વાંચક “સલામ.”

જાહેર ખબર.

છંપાવાની છે.

“વચનનો ભોગ” યાને “ગુલકામ કે સીહાકામ?”

આ એક અતી રસીલી વાર્તાની ચોપડી છે. એક વાર વાંચવા લીધી કે તે પૂરી કર્યા વગર છોડવા ગમતી નથી. કુથળા વગરની આ ચોપડી વાંચકને અજળ કરેછે. એ કાંઈ ખોટા ખાંકા નથી.

એ ચોપડીમાં જાહેર ખબર આપવા ચાહનારા સાહેબોએ નીચલે ઠેકાણે ફક્ત એક કાર્ડ લખવો કે અંદોળસ્ત કરવામા આવશે. તાકીદે જણાવવું.

આ ચોપડી “દુન્યાઈ ચક્કર” કરતાં લગભગ ત્રણ ચાર ગણી મોટી થશે. મોટું દલદાર પુસ્તક.

જાહેર ખબરનો દર.

આખા પેજના રૂ. ૫) ને અરવાના રૂ. ૩) વધુ માટે લખો.

SORABJI SHERIARJI IRANI ESQ;

37, Old Modikhana, Fort,

Bombay.

ફેનશી કાપડની દુકાન.

સ્ટાર્બલ

પ્રમાણની

સીલાઈ મનપસંદ,

સુધડાઈથી ઘટમદાર રીતે

કીકાયત દામે કરી આપવામાં

આવશે.

આવો અને ખાત્રી કરો.

હમારે ત્યાં સર્વ જાતનાં ટ્રેસો

જેવાં કે ક્રોડો, પોલકા,

કોટ, પાતલુન,

બદીયાનોની

ઉંચામાં

ઉંચી

નાનાભાઈ કાપડીયા.

૭૦ કાલગાદેવી રોડ,
નંબર ૩૨૯,
સુઅઈ.

૩. ખો. ઈરાની એન્ડ સન્સ.

અત્યાર આગમજ તમોજ્ય બધે ઠેકાણુની ચાહ, તો પીધો હુશેજ પાણુ ફકટ એકજવાર હમારે ત્યાનું સુંદર ~~સાંધું~~ પેકેજ લઈ જશો તો પછી ભવિષ્યમાં ખોજે ઠેકાણુ જશોજ નહીં, તો કારણ ટ્રેસ્ટદાર સોજજ ચાહ છે.

ચોખ્ખી લા-
ધલેનકર ફોરી જે-
ણે મોટી નામના
મેળવી છે. તે
હમારે ત્યાં વેગાય
છે. હમારે ત્યાં
નાના બચ્ચાંને
પણુ હગાવાની
ધારતી નથી.
નાનાં મોટાંને સ-
રખા ગણી બ-
રોબર સારો માલ
આપવામાં આવે-
છે જે તમારું
આગું સ્વાદીષ્ટ

કરવું હોય તો
હમારે ત્યાંના સો-
જજો મસાલો
વાપરે; એકજ-
વાર વાપરી ખા-
ત્રી કરો જેથી
તમારું ભોજન
એવું તો ટ્રેસ્ટ
વાલું બનશે કે હોં-
સે હોંસે ચાંપશે.
ચાહ, ફોરી ઉપ-
રાંત મસાલો,
સરકો, તમતમતા
અચારો, સીઝન-
ને લગતા વસા-

ણાઓ પણ મલશે. જુના જાણીતા અને માનીતા થએલા વેપારીઓ,

૩. ખો. ઈરાની એન્ડ સન્સ.

ઠેકાણું—ગીરગામ, બેકરોડ, અગ્યારી મોહલ્લાને નાકે,

મુંબઈ.

